

MATI DOMOVINA

BOG

VESTNIK

SLOVENSKIH PROTİKOMUNISTIČNIH BORCEV

LETO XI.
1960

št. 10

NOTICIERO

429903

Vsebina: Domobranska prisega etično in pravno (B. F., Argentina) — Žrtve iz Bajžljeve družine — Dediščina Borisa Pasternaka (ing. Lojze Povše, USA) — Ob petnajstletnici (dr. Joža Basaj, USA) — Gradivo k Vetrinju (Zapisnik z Milano Zajcem) — Poslanstvo borecev (P. R.) — Oktober pred leti — Resnica nas bo osvobodila (Stane Pleško, Kanada; Janez Ovsenik, USA; dr. Franc Bajlec, Argentina) — Borec pišejo (V. S., Brazilija) — Društveno življenje.

Ustanovitelj „VESTNIKA“ duhovni svetnik KAREL SKULJ

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borecev. Izdaja ga konzorcij, katerega v sedanjem poslovnem letu sestavljajo: Edi Škulj, predsednik, Gabrenja Vojko, ing. Anton Matičič, Potočar Anton; za Zvezo slovenskih protikomunističnih borecev, Cleveland, USA, štirje odborniki (imena prihodnjič); za Društvo slovenskih protikomunističnih borecev v Argentini: Pregelj Bogomil, Jenko Jože, Kralj Janez, Logar France; urednik Rant Pavle. Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Capital Federal, Argentina. Naročnina: Južna Amerika 96.— pesov, odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija, Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

Tiska Talleres gráficos Vilko, Estados Unidos 425, T.E. 33-7213, Buenos Aires. Editor responsable: Eduardo Škulj, redactor Pablo Rant — Tiska Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, T.E. 33-7213 Buenos Aires, Argentina. Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 659805 — „Vestnik“ es el Informativo de los excombatientes anticomunistas eslovenos — „Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

UREDNIKOV BUNKER

Karel Kordiš, Córdoba. — Prejel sem Tvoje pismo, za katero najlepša hvala. Hvala tudi za res lepo sodelovanje z našim Vestnikom, saj so novi naročniki, katerih naslove si poslal, dokaz, da se bomo sčasoma vsi združili in poiskali. — Vse zadeve glede organizacije Ti bo sporočil članski načelnik, kateremu sem oddal Tvoje pismo. Določite pa dan, ko se boste zbrali in ustanovili córdobsko podružnico borecev. Lep pozdrav Tebi in vsem soborcem. Bog vas živi!

V. S., Brazilija. — Vaše pismo je objavljeno v tej številki. Upam, da bo vzbudilo živahno debato, kar bi bilo samo želeli.

France Berjak, Buenos Aires. — Dopisniku, ki se je podpisal z gornjim imenom in priimkom, sporočamo, da javi svoje pravo ime in priimek kakor tudi naslov, ker sicer taki dopisi romajo v koš.

J. V., Buenos Aires — Prosil bi Vas, da se ob priliki osebno pomeniva o problemih v naši borčevski skupnosti.

DOMOBRANSKA PRISEGA ETIČNO IN PRAVNO

Eden najhujših kamnov spotike za komuniste nad slovenskimi domobranci je prisega, ki so jo ti dali 20. aprila 1944, na Stadionu v Ljubljani. To dejanje je bilo menda najsramotnejše izdajstvo slovenstva, kar so jih zagrešili domobranci. Tako so vpili komunisti doma in to so verjeli tudi v Londonu in nam od tam tako govorili.

In res je moralo vzbuditi vtis nečastnosti dejstvo, da slovenski vojaki, formirani v vojaških edinicah pod sovražno okupacijo, prisegajo v prisotnosti sovražnikovega poveljstva. Pomisleke o tem so imeli takrat tudi domobranci sami. Ker so iskreno ljubili svoj narod, ne bi hoteli prisegati zvestobe sovražniku, in ker jim je šlo za pravico, ne bi hoteli prisegati, česar ne bi imeli namena izpolniti. Zato je bilo takrat veliko razpravljanja in tudi oklevanja. Vendar so se po treznem premisleku odgovorni odločili za prisego. Odklonitev bi namreč pomenila upor proti zasedbenim oboroženim silam, ki so bile takrat še pri polni moči, iz česar bi sledilo uničenje narodne oborožene sile, ki je branila vrednote slovenstva pred domačimi prevratniki in s tem vsaj deloma omiljevala trdote okupacije, ki bi sicer zaradi partizanskega delovanja z vso silo pritisnila na vse ljudstvo brez razlike. Mirno slovensko ljudstvo bi tako bilo žrtev zunanjega in notranjega sovražnika brez predstavnitstva in brez obrambe. To pa bi se zgodilo brez potrebe, ker besedilo prisege ni vsebovalo nič takega, kar bi nasprotovalo verskemu in narodnemu čutu. Po vesti je bilo torej nemški zahtevi treba ugoditi.

Za boljše razumevanje te prisege si oglejmo najprej moralni nauk o prisegi, kolikor je to potrebno za naš namen, v zvezi z dejanskimi okolnostmi tistega časa.

Prisega je klicanje Boga za pričo v potrditev tega, kar kdo zatrjuje ali obljublja. V našem primeru gre za prisego z obljubo, zato bomo govorili le o tej.

Za dopustnost prisege je treba treh stvari: resničnosti, pravičnosti in važnosti. Najprej je torej treba, da ima tisti, ki priseže, resničen namen priseči in obvezati se. Dovoljeno pa je, posluževati se tudi v prisegi dvoumnih izrazov in celo takih, ki imajo navadno drugačen pomen, kot se zdaj vzame, če je le to tudi sicer dopustno. Pozneje bomo videli, da je bila uporaba nekaterih izrazov v prisegi vsaj s tem utemeljena. Dalje je potrebno, da je to, k čemur se kdo s prisego zaveže, moralno dopustno. O tem v domobranski prisegi ne more biti dvoma, kot bo pozneje videti iz besedila. Vsak pošten in resen človek, ki pozna besedilo in okolnosti, to mora priznati. Tudi običajno in pogodbeno mednarodno pravo upravičuje, kar so domobranci s prisego obljubili. Trdimo torej, da je bil namen prisege pravno dopusten, moralno pa celo nujen zaradi dolžnosti ljubezni do Boga in do bližnjega.

Da je bil namen prisege važen in izrek resen, o tem nihče ne dvomi.

Za naš namen zelo važno je vprašanje, kako naj se razlaga besedilo prisega. Splošno načelo je, da je vse to, kar človeka omejuje v njegovi prosti razpolagi, treba vedno umevati v ožjem smislu besede. To velja torej za besedilo mnogih vrst zakonov in pogodb. Pri vsaki prisegi z obljubo gre za kako zakonito ali pogodbeno obvezo. Vojak redne vojske je k vojaški službi obvezan po zakonu, ki ga tudi sili, da še s prisego utrdi svojo obveznost. Javni uradnik in vojak-prostovoljec pa z vstopom v službo skleneta z državo ali skupnostjo neke vrste pogodbo ali vsaj dasta javno obljubo, ki jo morata vzdržati. Mož, ki je vstopil v domobransko vojsko, je že s tem sprejel vse obveznosti, ki so nujno naložene vojaku. S tem se je vsak sam odrekel prostosti, kolikor bi bila nezdržljiva z vojaškim stanom. To svojo obljubo, ki je bila dana že s prigrisatvijo, čeprav ni bilo takrat morda o tem nič govora, so domobranci s prisego pozneje le še utrdili, a tako, da svoji obveznosti niso nič dodali ali je spremenili, ampak so svoji obstoječi obvezi dodali poleg naslova pravičnosti še verski naslov, ko so poklicali Boga za pričjo pri formalnem izreku sicer že prej dane obljube. Besedilo te obljube je pa treba ozko razlagati. To pomeni, da je treba vzeti besede v takem smislu, da obsežejo čim manj v okviru svojega navadnega pomena. Kdor se zaveže drugemu nabaviti obleko, ni dolžan kupiti obleko iz najboljšega blaga in izdelano po meri, ampak zadosti svoji dolžnosti že s tem, da nabavi konfekcijsko izdelano manj vredno obleko.

S tem v tesni zvezi je drugo načelo, da je besede prostovoljne prisega treba umeti v takem pomenu, kot jim ga daje tisti, ki priseže. To velja sploh za vse izjave volje. Vsaka prostovoljna obveza nastane le po volji obljubodavca, zato je pri ugotavljanju vsebine in obsega obveznosti predvsem treba ugotoviti, kaj je mislil tisti, ki je obljubo dal. Zato se morejo včasih besede umeti v drugačnem pomenu, kot ga navadno imajo, če so bile te besede napačno rabljene in razumljene, ko se je obljuba dajala.

Za pravično ocenitev domobranske prisega bo torej treba ugotoviti, kaj so takrat domobranci mislili z besedami, ki so jih izrekli.

Za naš namen je važno še spomniti, kdaj prisega preneha obvezovati. Od raznih vzrokov je tu treba omeniti predvsem primer, da ni več možen namen in da se bistveno spremeni stanje. Če je kdo dolžan preživljati drugega, ker mu je povzročil delovno nezmožnost, mu preneha ta dolžnost, če preživljanec umre ali ozdravi. Če se to upošteva, je treba tudi iz tega zavreči trditve, da so se domobranci brezpogojno in za trajno zvezali z okupatorjem.

Po teh načelnih pripombah o prisegi na sploh bomo analizirali besedilo prisega. To se je glasilo takole:

„Prisegam pri vsemogočnem Bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje Velike Nemčije, SS-četami in policijo vestno izpolnjeval svojo dolžnost za svojo

slovensko domovino kot del svobodne Evrope proti komunističnim banditom in njihovim zaveznikom. V tem boju sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi Bog pomaga!"

Najprej takoj vidimo, da gre za pravo versko prisego. Preden domobranci izrečejo besede, ki predstavljajo vsebino obljube, se sklicujejo na pričujočnost vsemogočnega Boga, ki bo slišal njih obljubo in jo sprejel kot njemu dano. S tem so domobranci svojo že prejšnjo obvezo, ki jih je vezala po pravičnosti in zvestobi, utrdili s tem, da so jo slovesno ponovili Bogu samemu, ki ga tudi prosijo pomoči, da bi mogli obljubljeni prav izvršiti. Zato je bila ta prisega bogoslužno dejanje in so ga domobranci kot tako v veliki večini tudi občutili.

Če zdaj pregledamo besedilo obljube, bomo našli v njem vsaj sledeče točke: navede in obrazloži se cilj, določi, s kakšnim delovanjem in s katerimi sredstvi se bo cilj dosegal, kakšne moralne kreposti in človeške vrline se bodo pri tem posebej gojile in končno, kdo bo pri tem sodeloval.

Osrednja točka obljube je — izpolnjevati svojo dolžnost za svojo slovensko domovino. Ta stavek najprej pomeni ugotovitev, da je domovina domobrancev slovenska domovina, z vsemi prilastki, ki predstavljajo ideal Slovenije. To je v prvi vrsti združenost. S pojmom slovenska domovina je bila mišljena vsa Slovenija, združena in svobodna. Kaj drugega naj bi domobranci s temi izrazi sploh razumeli? Mar samo tako imenovano Ljubljansko pokrajino, ki jo je ločila od ostalega slovenskega ozemlja vojaška demarkacijska črta, dogovorjena med nemškim in italijanskim poveljstvom? Tista Ljubljanska pokrajina, ki so jo Italijani proti določilom mednarodnega prava oklicali za sestavni del italijanske države in so jo po njihovi kapitulaciji podedovali Nemci? Nikomur ni prišlo na misel, da bi izključil iz pojma slovenska domovina Gorenjsko, Štajersko in Prekmurje, čeprav so te dele Nemci in njihovi zavezniki hoteli nasilno potučiti s preseljevanjem, izganjanjem, rekrutiranjem v svojo vojsko in formalno priključitvijo k svoji državi. Nihče ni torej mislil na kaj drugega kot na celotno Slovenijo in nihče tudi ni mogel od njih drugega pričakovati. Dalje vsebuje navedeni stavek pripoznanje domobrancev, da jih na slovensko domovino vežejo dolžnosti, kar pa vključuje tudi zavrnitev vsake druge narodne koncepcije. Ker je osnovna dolžnost do domovine ljubezen in zvestoba, ta pa ni samo v željah, ampak predvsem v delovanju, so torej domobranci slovesno obljubili, posvetili svoje moči blagostanju slovenske domovine. S tem so odklonili idejo o slovensko govorečih Nemcih in o nadvladi nemške krvi. Ni pa bila s tem zavrnjena jugoslovanska državna koncepcija, ker ima sicer izključujoči pojem domovine za nas vedno etničen, ne pa političen pomen.

Vse besedilo je torej postavljeno pod osnovno idejo samostojnega slovenskega naroda in je bilo izgovorjeno s čutom slovenske narodne zavesti.

S tem v zvezi so zelo pomembne nadaljne besede, ki uvrščajo slovensko domovino v skupnost svobodne Evrope. Za nikogar ne more biti najmanjšega dvoma, da so domobranci s tem mislili Evropo, urejeno po demokratičnih načelih. Če so Nemci mislili svobodo v nasprotju s kakim gospodarskim imperializmom zahodnih sil, pa so imeli domobranci pred očmi svobodo Evrope od vojaškega terorja, narodnega zatiranja in celo rodomora, predvsem pa svobodo duha in njega izražanja. Ves slovenski narod je takrat imel za poglavitnega sovražnika evropske svobode nemški nacizem, ki je imel zaseden večji del Evrope in je povsod na strahovit način gazil vse svoboščine. Pri tem se niti iz propagandnih namenov ni skušal predstavljati kot osvoboditelja. Na Slovenskem je iz Gorenjske in Štajerske pregnal duhovnike in druge zavedne izobražence, preseljeval cela naselja, uničil vsak javen izraz slovenske kulture, ukinil slovenske šole, uničil knjižnice in zaloge knjig, odvzel prosvetne domove, gonil na prisilno delo in na bojišča, ali pa v taborišča smrti in pred puške kot talce. Nihče ni v nacistih videl nosilcev svobode. Kdor domobrancem to očita, zavestno govori proti lastnemu prepričanju in jim dela očitno krivico. Resnica je le ta, da je glavna vsebina prisege slovenska in svobodoljubna.

Nadalje je v besedilu prisege določeno, kakšne vrste bo delovanje za dosego glavnega namena. Gre za oborožen boj proti komunističnim banditom in njihovim zaveznikom. Te besede potrebujejo podrobnejša pojasnila. Najprej je v mislih besedila fizičen boj z orožjem. Domobranci so sicer nastopili z namenom, ohraniti najvišje idealе slovenskega naroda pred napadom komunistične revolucije. Njihov namen je bil torej visoko idealističen. A za obrambo svojih idealov so prijeli za fizično orožje. Ni pa bilo njihovo lastno področje ideološke borbe in se k njej niso zavezali. Zato se domobranska formacija edino prav umeva kot domača policijska sila pod okupacijo, ki je v mednarodnem pravu predvidena in dovoljena.

Borba, za katero so se domobranci ustanovili, se je vodila proti komunističnim banditom in njihovim zaveznikom. Zelo važno je, da te besede umevamo v strogem pomenu, zavračajoč vsa zlonamerna tolmačenja. V uvodu smo že omenili, da je besedilo vsake prisege treba umevati v ožjem smislu in upoštevati pomen, ki so ga imeli v mislih tisti, ki so prisegli. Osvetliti nam je torej zdaj treba, kdo je bil mišljen z izrazi komunistični banditi in njihovi zavezniki. Najprej vidimo, da je bil sovražnik, proti kateremu edinemu so se domobranci imeli boriti, nazvan komunistični bandit. Banditi so ljudje, ki se zaradi izvrševanja kaznivih dejanj, navadno nasilnih, združijo v skupino, bando, in s skupnim nastopanjem ustrahujejo mirno prebivalstvo. Nobenega dvoma ne more biti, da so taki bili Titovi partizani. Nastopali so organizirano pri uničevanju nedolžnih življenj, jemanju premoženja, blatenju časti in gaženju vsake svobode, kjer so gospodarili. Trdili so sicer, da hočejo pregnati okupatorja in uveljaviti boljši družabni red. Toda dobro je znano, da so se odkriti borbi z okupatorji

izmikali, pač pa so uničevali domače nasprotnike njihovih prevratnih idej. Sicer pa tudi, če bi imeli še tako idealne namene, njihova sredstva so bila očitno zločinska: rop, požig, umor.

Tudi z mednarodno pravnega vidika je partizane treba označiti za bandite. Mednarodne pogodbe o vojskovanju, ki so jih podpisale domala vse države, katerih načela pa so postala že splošno veljavno običajno pravo, določajo, koga je šteti za borca, ki mu gredo vse pravice iz teh pogodb. Sem štejejo vojaki rednih vojaških formacij in njim pridruženih oddelkov, pa tudi tako imenovani prostostrelci, ki pa morajo izpolnjevati več pogojev; glavna od teh sta, da morajo nastopati pod vodstvom poveljstva, ki je odgovorno zakoniti oblasti, in da se morajo ravnati po predpisih mednarodnega prava o načinu vojskovanja. Partizani ob času prisega teh dveh pogojev niso izpolnjevali, torej niso bili borci, ampak banditi. Nastopali so pod vodstvom poveljstva, ki je bilo postavljeno od komunistične stranke, katera je bila v jugoslovanski državi z zakonom prepovedana. Niso priznavali kralja in njegove vlade v inozemstvu in bili v odkrito sovražnem razmerju z jugoslovansko vojsko v domovini. To stališče je bilo sprejeto tudi pri mednarodnem sodišču za sojenje vojnih zločincev v Nürnbergu. Za naš primer pa ta vidik niti ni važen, saj je za varnost svojih sil pred partizanskimi napadi moral poskrbeti okupator sam in za to ni smel uporabljati domačih oddelkov. Zato za naš primer ni važno, kako je okupator po mednarodnem pravu kvalificiral partizane, važno je le to, da mednarodno vojno pravo daje okupatorju pravico, ustanavljati oborožene formacije iz domačinov zasedenega teritorija zaradi vzdrževanja javne varnosti in reda. Zato tudi pripadnikom teh formacij ni mogoče očitati kekega nedopustnega kolaboracionizma in še manj narodnega izdajstva. S tem, da so banditi, proti katerim so se domobranci borili, označeni kot komunisti, pa je bila izključena možnost, da bi kdaj domobranci smeli biti siljeni v borbo proti drugim oboroženim skupinam, ki so v tako imenovani ilegali, a v imenu takrat edino zakonite oblasti kralja in njegove vlade nastopali proti okupatorju, pa bi jim ta ne priznaval značaja borcev.

Domobranci so se zavezali boriti se tudi proti zaveznikom komunističnih banditov. Takoj je treba odločno poudariti, da s tem niso bile mišljene sile zapada, ki so se skupno borile proti silam Osi. Razpoloženje domobrancev je bilo v celoti naklonjeno zapadnim zaveznikom. To se je kazalo n. pr. s prikrivanjem angleških in ameriških letalcev pred Nemci. Tudi iz samega smisla besed je jasno, da niso bili z njimi mišljeni zapadni zavezniki. Velike zapadne demokracije so bile namreč zaveznice kraljevine Jugoslavije, ki jo je tudi takrat še izključno predstavljal kralj in njegova vlada. Ustavno pravno se je ta položaj spremenil šele 2. nov. 1944. s sporazumom Šubašič—Tito, medtem ko je bila domobranska prisega dana že 20. aprila istega leta. Mednarodno pa je bil novi položaj izrečno priznan šele februarja 1945. na konferenci v Jalti.)

Opozoriti je treba tudi na to, da gre za zaveznike Titovih partizanov kot banditov in kot komunistov. Zapadni zavezniki so sicer pozneje začeli podpirati Titovo akcijo, a to sodelovanje ni bilo zavezništvo, ampak le naključna skupnost nekaterih interesov. Idejni nagibi pa so bili zelo različni, celo nasprotni. Zapadnjakom je bilo prav, da je bila nekje kaka akcija, ki bi mogla škoditi nemški vojni moči, zato so take akcije podprli. Niso pa hoteli s tem opravičiti partizanskih zločinov nad domačim prebivalstvom in podpreti komunističnega prevrata, čeprav je dejansko njihova pomoč imela tudi ta učinek.

Zato je torej treba pod izrazom zavezniki razumeti koga drugega. Gre za zaveznike partizanov kot banditov in kot komunistov. Najprej vemo, da partizani niso nastopali samo po lastni iniciativi in lastnih opazovanjih. Komunistična stranka je organizirala razne pomožne službe, katerih namen je bil omogočiti, olajšati in izrabiti oboroženo akcijo partizanskih formacij. Pomislimo na vso propagandno akcijo raznih podtalnih tehnik, na organizacijo preskrbe z obleko, zdravili in drugim, na obveščevalno službo terencev itd. Vsi pripadniki teh organizacij so bili pravi zavezniki oboroženih partizanov. Drugi pa so spet bili zavezniki partizanov kot komunistov. Pomislimo na to, da so v OF vstopili tudi nekomunisti, ki pa so priznali vodstvo komunistične stranke in se ji končno popolnoma podredili.

Obojni torej, pomožne organizacije in pridruženi nekomunisti, so bili pravi zavezniki komunističnih banditov, proti katerim so domobranci tudi nastopili.

Iz dosedanjih izvajanj je že mogoče razumeti nadaljnje besede prisege, ki govore o skupnosti z nemškimi oboroženimi silami. Gotovo je najprej, da je bila ta skupnost boja le zunanja, ne pa po namenu. Okupator se je boril proti partizanom za lastno varnost, domobranci pa za obrambo domačega ljudstva, njegovih narodnih idealov in dostojanstva osebnosti. Nemci niso imeli pred očmi koristi slovenstva, kot domobranci niso prav nič mislili na varnost okupacijskih čet. Oboji so imeli le skupnega sovražnika, proti kateremu so se skupno borili. Da so domobranci smeli tudi po načelih mednarodnega prava sprejeti orožje od okupatorja, pa smo že prej videli.

Iz besedila je dalje jasno, da domobranci niso prisegli pokorščine in zvestobe nobeni neslovenski avtoriteti. Že iz besed o skupnem boju z oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje Nemčije, je razvidno, da domobranstvo ni bilo pod istim poveljstvom. Bilo bi pa notranje nasprotje, če bi se reklo, da bo izpolnjevanje dolžnosti do slovenske domovine vodil njen smrtni sovražnik. Šlo je torej le za naključno skupnost nekaterih interesov. Okupatorju je bilo ugodno, da so domačini sami skrbeli za svojo varnost in javni red in z uničevanjem lastnega sovražnika manjšali tudi nevarnost zanj, domobranci pa so v skrajni sili sprejeli od okupatorja privoljenje in nekaj opreme. To je bila vsa skupnost med domobranci in okupatorji. Kdor kaj drugega trdi, podtika nekaj neresničnega.

Končno so domobranci s prisego obljubili zvestobo, hrabrost, pokorščino, vestnost in skrajno požrtvovalnost. To so vojaške kreposti, ki se zahtevajo od vsakega vojaka.

Iz povedanega je torej jasno, da domobranci s svojo prisego niso kršili nobenih principov: ne verskih, ne narodnih, ne etičnih, ne pravnih. Ravnali so po svoji najboljši vesti, ko so se postavili popolnoma v službo slovenske domovine, da bi odvrnili od nje največjo nevarnost današnjega časa, komunizem, ki je uničevalec življenj v revoluciji, pozneje pa zaslužnjevalec vsake misli in čutenja in sovražnik vse duhovnosti. Zato je bila ta prisega potrditev vere v Boga in vdanosti slovenskemu narodu, ki naj bo fizično in duhovno svoboden. S tem pa so domobranci postali vredni časti in hvaležnosti.

B. F., Argentina

^v *Zrtve iz Bajžljeve družine* ^v

V Grosupljem na Dolenjskem je živel Bajžljeva družina v mirnih letih pred drugo svetovno vojno. Oče France, rodom iz Stražišča pri Kranju, se je tjakaj preselil, ker je dobil službeno mesto mojstra v grosupeljski vrvarni. S pridnostjo in delom si je počasi ustanovil lastno podjetje.

Z ženo Marijo roj. Polak sta ustvarila dom, ki je pred začetkom vojne združeval pod isto streho pet sinov poleg hčerke. Fantje so bili Franci (rojen 1921), Marijan (1922), Jurče (1925), Bojan (1926) in Stanko. Tedaj, ko sta oče in mati upala, da so leta najhujšega garanja mimo, in trdno verovala v mirne dni pokoja, ko bi ob odraslih otrokih vzkliklo novo življenje, je prišla revolucija. Takole pripoveduje gospa Marija Bajžljeva o tistih dneh:

Moj mož si je s časom uredil lastno vrvarsko delavnico. Obdržal pa je še naprej stike z ljudmi, s katerimi je prej skupaj služil v grosupeljski vrvarni. Od teh jih je več stanovalo pri nas. Tako tudi nek banaški Nemec, ki je bil pri nas več let z vso družino. Tega je grosupeljska KP uporabila, ko se je začela komunistična OF. Duša vsega partijskega dela pa je bil Martin Brinjski, Brležnikov iz Perovega. Po njegovih nasvetih je Nemec začel moža nagovarjati k OF in ga vabiti, naj vendar začne podpirati one „v hosti“. Moj mož pa je njih govorjenje spoznal in njih nakane uganil. Zato je začel Nemcu dopovedovati, da ne dela prav, a vse zaman. Stanje v hiši je zato postalo neznosno in Nemcu smo morali odpovedati stanovanje.

Grosupeljska vrvarna je bila skoraj vsa rdeča z ravnateljem Dularjem vred, ki je ob prihodu Lahov odšel v gozd. Večina pa je ostala doma in ta se je ob prostih dneh srečavala bodisi na obiskih pri posameznikih bodisi v gostilni. Tam je po navadi prišlo do razgovora

Bajžljeva družina: fantje od leve Jurče, Marijan, mali Stanko, Franci, Bojan

o politiki in tako je bil zaključek ob slehernem prerekanju isti: rdeči so nagovarjali mojega moža, naj bi jim pomagal, on pa je njim dokazoval, da so v zmoti. Iz prerekanj je zrastlo sovraštvo, katerega višek so partizani hoteli izvesti tako, da bi moža pred božičem 1941 likvidirali. K sreči je mož za te nakane zvedel in se je varoval, kolikor je mogel. To stanje je trajalo vse do jeseni 1942. Tedaj so partizani zverinsko umorili kaplana Hočvarja in tako pokazali, da se ne ustavijo pred nikomer. Moji fantje, ki so bili istega duha kakor oče, so tedaj sklenili oditi k Vaški straži. Na Polici, kjer je tedaj poveljeval pokojni Danilo Capuder, so se ostalim borcem priključili moji sinovi Franci, Marijan in Jurče. Za božič istega leta se jim je priključil še Bojan, ki je tedaj imel 16 let. Tudi mož je bil mnenja, da je bolj varno pri Vaški straži in se je prijavil posadki v St. Jurju, ki nam je bila najbližja. Bil je tam od maja 1943 do laškega razpada. Tedaj je vozil proviant iz Grosuplje v Turjak. Ko je prišel domov, so ga partizani zajeli in zaprli najprej v Grosupljo. Ker so kmalu za tem Nemci vrgli nekaj bomb, so partizani svoje pripornike odpeljali v Birčno vas pri Novem mestu in jih zaprli v tamošnji šoli. Ko so se tudi tja približali Nemci, so komunisti izbrali 17 pripornikov, katerih nihče več potem ni videl, ostale pa izpustili. Med njimi tudi mojega moža. Odšel je proti domu, a malo pred lastno hišo so ga ponovno prijeli. Bilo je to 20. ali 21. oktobra 1943. Kdaj in kako so ga ubili, ne vem, lagali pa so mi vedno, da živi in da bo že prišel.

Franci Bajželj, oče France Bajželj in Marijan Bajželj

Tukaj v Buenos Airesu sem šele zvedela, da so ga menda zakopali prav na plitvo nad vasjo na Košakovem hribu.

Tako sem izgubila moža. Na dan laškega razpada 8. septembra se je tretji sin Jurče podal v Ljubljano, kjer so ga na bloku zajeli Nemci in prepeljali v zapore v Št. Vidu. Čez nekaj časa so ga izpustili. Kako je prišel v četniški odred na Notranjskem, še danes ne vem. Tudi ne vem, zakaj je bil v Gorici dalj časa zaprt. Ko je okrog Velike noči 1945 prišel domov, je povedal, da je bil v Cottičevem odredu. Po prihodu domov je šel na domobranksko postojanko v Grosupljem. Z domobranci je potem odšel preko Ljubelja, kjer se je v Vetrinju sešel z Bojanom. Tega so ob padcu Turjaka partizani zajeli, ga gnali skupaj z drugimi na žici zvezanega skozi Ribnico v Kočevje, ves čas pa topli in psovali. Tedaj je bil star 17 let. Po dveh mesecih so ga iz kočevskih ječ komunisti poslali domov vsega prestradanega in onemolega. Po nekaj dneh bivanja doma je odšel v Ljubljano v bolnišnico, zatem pa k domobrancem, s katerimi se je potem umaknil v Vetrinj. V dneh majskega vačanja sta tako šla nazaj v domovino Jurče, s transportom proti Teharju, kjer ga je še nek fant videl, in Bojan, s tehnično četo naravnost v Kočevje. Oba so komunisti ubili.*

Poleg Bojana sta šla na Turjak tudi sinova Franci in Marijan. Dočakala sta ono tragično nedeljo 19. septembra, ko je pod laškimi topovi grajsko obzidje odpovedalo. Ena izmed topovskih krogel, ki je prebila zid, je ranila Francija v glavo, ko je ležal na tleh zaradi rane, ki jo je že prej imel na nogi. Mislim, da ni dolgo živel, ker so obstreljevali brez prestanka, nanj pa nihče ni mogel paziti. Ko je trdnjava padla, je bil že med mrtvimi, in ko so partizani vdrli v grad, so

* Morda bi g. Cottič ob priliki lahko napisal zgodbo svojega odreda, za kar mu bodo vsi bralci „Vestnika“ hvaležni. — Op. uredništva.

med 35 ranjenci našli tudi mojega drugega sina Marijana, katerega je nekaj dni prej ranila dum-dum krogla v roko. Tisto noč so komunisti vprizorili orgije, drugo jutro pa ranjencem dejali, da jih bodo peljali v Lašče v bolnišnico. Pa so vse pobili.“

Tako se je končalo pripovedovanje gospe Bajžljeve, ki danes živi v enem izmed številnih mestec, prilepljenih na Buenos Aires. In njej, ki je izguibila moža, dva sinova na Turjaku, dva po vrnitvi iz Vetrinja, so slovenski protikomunistični borci izročili po svojih zastopnikih šopek za materinski dan 25. marca. Tako se je za njen dan in ob njenem pripovedovanju o svojih otrokih zbrala okrog nje vsa družina: mož in štirje sinovi so z višav zrlí na junaško slovensko mater, ko je razkrivala grozo dni, v katerih so njeno družino uničili. Ob njej je sedel najmlajši sin Stane, tisti, ki je bil takrat, ko so njegovi bratje umirali, še tako mlad, da ni mogel biti vojak, pa danes ob njej in sestriini družini zre s ponosno žalostjo na slike svojih bratov, zbrane v družinskem albumu. Zre in ne more doumeti zlobe, ki je tedaj — pred leti vladala na slovenskih tleh.

V KRATKEM BO IZŠLA

VETRINJSKA TRAGEDIJA

ki jo bo izdala ZSPB ob 15-letnici pokolja naše vojske

Delo ima namen prikazati resnico dogodkov tistih dni, tako kot so potekali, podprto s tehtnimi pričevanji, objektivno, brez tendenc in napadov.

To edinstveno delo, ki bo niz dokumentarnih dogodkov, bo podlaga resnični zgodovini naše borbe.

Dediščina Borisa Pasternaka

Pred petnajstimi leti in več so predstavljali Nemčijo Hitler, Himmler, Eichmann in drugi nacistični mogotci. Svet je le malo vedel in še manj slišal o tisti „drugačni Nemčiji“, o tistih kulturnih Nemcih, ki naj bi bili nosilci velike dediščine nemških mislecev, pesnikov, filozofov in glasbenikov. Le slabotni so bili glasovi, ki so opozarjali svet, da je nacizem le fasada in da nemški narod nima možnosti svobodno izraziti svojega mnenja, ker je vse pod kontrolo nacističnih krvnikov. In vendar so bile v nemškem narodu skrite sile, ki so po strašni vojni, v začetku sicer še zelo šibko, prikazale tisto „drugačno Nemčijo“, Nemčijo, ki jo je zdaj zapadni svet sprejel v svojo demokratično družbo in ki že tudi kulturno oplaja zapad.

Danes predstavljajo Rusijo podobna zijala s Hruščevom na čelu, z raketnim in nuklearnim orožjem in z ideološko propagandno „kulturo“. So pa močni in vsemu svetu znani znaki, da se za to fasado skriva drugačna, resnična Rusija. Ruski narod se ni dal preslepiti propagandi materialističnega in totalitarnega sistema, ki je — tako si je zapadni svet dolgo predstavljal — suvereno obvladal vse kulturno življenje in bitje ruskega naroda zadnjih štirideset let. In zato gre brez dvoma največja zasluga nedavno preminulemu pesniku in pisatelju Borisu Pasternaku.

Boris Pasternak, ki je prejel Nobelovo literarno nagrado za domala v vse jezike preveden roman „Dr. Živago“, je postal naravnost

simbol tiste resnične Rusije, ki jo hoče današnji komunistični režim svetu skriti z vsemi sredstvi svojega ogromnega partijskega aparata.

Boris Pasternak je s tem nadaljeval veliko tradicijo ruske literature 19. stoletja, ki je upodabljala ljudi kot po božji podobi ustvarjena bitja, ljudi iz mesa in krvi, čuteča, ljubeča in zmotam podvržena bitja, ne pa produkte partijskega tekočega traku.

Sedemdesetletni pisatelj je umrl. Pisatelj, — ki je zavestno doživel predkomunistično dobo; ki je preživel svojo mladost v svetu odprtem miljeju; katerega duh je bil oblikovan v najožjem stiku z zapadno kulturo, — je ohranil tega duha vso dobo duhovnega suženjstva pod Stalinom in njegovimi nasledniki. Vse svoje sile je posvetil prevajanju velikih del svetovnih pesnikov, se ob njih oplajal in končno vse svoje stvariteljske sile izlil v lastno literarno delo, kot produkt dolgega drževanja ustvarjalnih sil v sebi, podobno kot školjka ustvari svoj biser.

V letu 1956 so pod sovjetskim režimom prvič izšla celotna dela pisatelja Dostojevskega. Ta dela so globoko prežeta z religiozno miselnostjo in komunističnemu nauku diametralno nasprotnim svetovnim nazorom, a so se partijskemu vodstvu zdela kot daljna preteklost, kot mrtva zgodovina, zato so izid dovolili. Pasternakov roman „Dr. Živago“ pa je bil prepovedan, ker so komunistični funkcionarji spoznali, da je aktualen in zato nevaren. Pisatelja so z vso močjo zmerjali, iz-

ključili so ga iz tako zvanega „Društva pisateljev“ in ga obsodili na molk. S tem pa je postal pisatelj in njegovo delo simbol resnične Rusije.

Po Stalinovi smrti in posebno po obsodbi njegovega početja po nekaterih partijskih veljakah se je začel tajati led. Dovoljeno je bilo več stikov z zapadnimi kulturnimi krogi. Pri tem pa se je pokazalo na stotine simptomov, ki so zapadnemu svetu dali slutiti, kako potencialna sila ustvarjalnosti, kakšna bujna flora čaka v ruskem narodu na pomlad. In kar je razveselilo zapad, je zapropastilo rdeče oblastnike, zato so brž poskrbeli, da je vse te kali spet prekril sibirski led, preden bi se mogla sprostiti ta življenjska sila, katere si v svoji ideološki omejenosti niso mogli predstavljati in je niso niti slutili.

Tista „druga Nemčija“ v svoji zunanji in notranji emigraciji za časa nacizma je bila obrnjena v preteklost, bila je meščanska Nemčija, ki je s svojo vzvišenostjo nad političnim in socialnim dogajanjem v „nižinah“ preprostega naroda s svojo neaktualnostjo sokriva Hitlerjevega divjanja. V Rusiji je danes drugače. Z redkimi izjemami, kot je n. pr. Pasternak, so današnji duhovni revolucionarji pripadniki mlade generacije in pretekla ruska literarna tradicija, na kateri mladi rod danes lahko gradi, je bila že za časa Tolstoja, Dostojevskega, Gorkija, Stanislavskega in Eisensteina v

najožji zvezi s problemi širokih plasti ljudstva, ki so še danes, ali bolje rečeno — prav posebno danes pereči in aktualni. Tako je v nasprotju z Nemčijo tretjega Rajha, resnična Rusija danes pod oficelnim krovom rastoča ruska bodočnost, ki je svojevrstno ruska in aktualna vsa prepojena s problemj današnje sovjetske in globalne stvarnosti in išče kar najožjih stikov s svobodnimi ljudmi svobodnega sveta. Boris Pasternak je in ostane vezni člen velike literarne preteklosti in slutene ruske bodočnosti. Razširjenost njegovih verzov prav po vsej Rusiji kljub prepovedi, je dokaz, kako zelo resnična in sodobna je ruska dediščina v njem. Dokaz, kako priljubljen je Boris Pasternak med rusko mladino, prav posebno dijaško, je tale resnični dogodek: Na literarnem večeru je pesnik začel recitirati neko svojo še neobjavljeno pesem. Z njim je začela recitirati vsa dvorana. Vsi so znali pesem na pamet, ne da bi bila kdaj natisnjena, razširila se je brez pesnikove vednosti od ust do ust. Nobena cenzura ali prepoved ne more preprečiti, da Pasternakova dediščina ne bi živela in se ohranila med ruskim narodom. In še tako hrupna propaganda in Hruščevo grmenje ne moreta preprečiti pogleda svobodnega sveta v resnično Rusijo, ki ga je svobodnemu svetu v največji meri omogočil veliki človek in pesnik — Boris Pasternak.

Ing. Lojze Povše, USA

VETRINJSKA TRAGEDIJA

knjiga, ki jo v kratkem izda ZDSPB., spomenik našim pobitim, ob petnajstletnici.

OB PETNAJSTLETNICI

(Govor na spominski proslavi v New Yorku 1960)

Sre vaših junaške spomine,
z molitvijo k Bogu častimo.

Petnajst let je minilo, odkar je zmagoslavno končala komunistična revolucija. Od nje začetka do konca je bilo pokončano, tako pišejo, preko 700.000 prebivalcev Jugoslavije: mož in fantov, pa tudi žena, deklet in otrok. Zakaj te strašne žrtve za instalacijo komunizma? Katoličani v domovini smo bili pripravljeni na to, kaj je komunizem. Vedeli smo, da s komunizmom umre svoboda: verska, politična in kulturna. Zato smo se komunizmu upirali. Res, da smo bili pod okupacijo. Res, da smo vedeli, da je italijanskemu okupatorju naša razcepljenost bila dobrodošla. Še več, vedeli smo iz nešteto primerov, da je med italijanskim okupatorjem in komunizmom najstrožja kolaboracija. Kljub temu smo apelirali na okupatorja, Italijana, da nam mora priznati pravico samoobrambe, če nas on ne more ali noče braniti. In okupator je tedaj dovolil vaške straže.

Čudili se boste tej velikodušnosti okupatorja: okupiral je deželo in daje orožje okupiranim, kako je to mogoče? Naj vam to razložim samo z enim primerom. Na Brezovici pri Ljubljani je bilo, pomladi l. 1942. Jablane so cvetele, lep pomladni dan je bil. Od Mravljetoze hiše ob cesti pa se je vil pogrebni spreved proti pokopališču: tri krste v sprevedu, oče in dva sinova. Moral bi biti še dve: pa se je eden od sinov skril in enega so isto noč odpeljali — in se ni vrnil več. Bil sem v Sibiriji in preživel tam komunistično revolucijo.

Toda tako strašnih primerov iz komunistične revolucije v Rusiji se ne spomnim. Niti dva kilometra stran od hiše je bilo pod šotori za bunkerji 250 laških karabinijerov. Komunisti (partizani) so prišli v noči z vozmi, ubili očeta, dva sinova, najstarejšega odpeljali. Preostala družina je vpila, jokala, ko je videla svojega očeta in brate pobite oz. odpeljane, vse premoženje pa naloženo na vozove in odpeljano. Zakaj taka krutost partizanov? So bili to kolaboraterji? Nobeni kolaboraterji, ampak ta družina z mladimi, odločnimi katoliškimi sinovi, je bila stebel katoliškega prosvetnega dela v prosvetnem domu pri farni cerkvi. Tam se je zbirala katoliška mladina. Zato na to mladino in posebej na Mravljetozo družino taka jeza komunistov in od tod obsodba komunističnega sodišča: pobiti. V tistem času so obsodila komunistična nočna sodišča tisoče slovenskih mož, da uničijo stebre odpora in da zastrašijo ljudstvo. Terror je bil na pohodu. Žrtve so padale v stotinah. Okupator je bil v nočeh v svojih bunkerjih in puščal ljudstvo na milost in nemilost partizanskim banditom.

Ta primer — eden izmed tisočev — nam nazorno kaže, kako se je okupator v nočeh strahopetno kril za svojimi bunkerji in prepustil ljudstvo komunistom-partizanom. Le-ti so imeli z nastopom noči popolno svobodo: ubijanja, ropanja in požiganja. Vaške straže smo zahtevali od

okupatorja, ker je bil okupator resnično nesposoben, da bi zaščitil red, življenje in premoženje okupiranih. Zato je bil po mednarodnem pravu prisiljen dati pravico samoobrambe v vaških stražah, seveda s strogimi omejitvami, da mu ne bi bile straže nevarne. Iz tega razumete, zakaj so mogli partizani mnogo vaških straž likvidirati, ker jim okupator ni dal ne potrebnega orožja, ne streliva, ne pravice za vzajemno pomoč v stiski: Ajdovec, Grahovo, Suhor, Lož, Bistrica, Vel. Lašče itd.

Mimogrede povedano: Tudi v Cerkljah na Gorenjskem bi bila postojanka likvidirana, če ne bi bil pokojni major Bitenc rešil položaja z nočnim napadom na Lahovče, kar je prineslo zmedo med partizane in prisililo Cankarjevo brigado na pospešen umik.

Zakaj navajamo to zmedo v času okupacije? Samo zato, da vidite, kako je moglo priti do tako visokega števila žrtev komunistične revolucije.

Turjak je bila naša velika rana. Posadka se je hotela tam zaščititi. Toda tam so šli na slabo oboroženo postojanko v napad združeni partizani, ki so bili v pohodu na Ljubljano. Na Turjaku je partizane podprla — po razpadu italijanske vojske — moderna italijanska artilerija. Tako je ta posadka šla boj bojevati brez upa zmage! Strta in likvidirana!

Vprašate, če je tako, zakaj se ni ves narod postavil v bran partizanstvu? Poglejte v sv. pismo, kjer sv. Matej pove ob prihodu modrih, da se je prestrašil ob njih obisku kralj Herod in ves Jeruzalem z njim. Da, imeli smo slovenski Jeruzalem, ki je

šel s Herodom. V tri skupine lahko razdelimo pristaše Heroda: 1. Oni, ki so se odcepili od zdravega jedra in v zaslepljenosti sprejeli evangelij Marxa. Saj so mnogi od njih pozneje spoznali svojo zmoto, a bilo je prepozno. 2. Več je bilo takih, ki so se držali oprezno v ozadju in se niso hoteli izpostavljati nevarnostim — za življenje in premoženje. 3. Mnogo pa je takih, ki jih je privabilo geslo komunistov Vsi bomo enaki! Nič nimamo zgubiti, nasprotno delili bomo.

Pa je bil kljub vsemu temu položaj v Sloveniji tak, da ne bi bili komunisti premogli odločnega odpora slovenskega ljudstva, če ne bi bil Stalin pripravil jugoslovanskim komunistom brezpogojno in neomejeno pomoč zapadnih zaveznikov. Tedaj so se komunisti začutili v sedlu in proglasili so vse svobodoljubne Slovence za belogardiste, kolaboraterje in izdajalce, svojo komunistično revolucijo pa za osvobodilno fronto oz. osvobodilno vojno.

Neuspeh borbe slovenskih mož in fantov se je pokazal tedaj, ko je Stalin zrasel zaveznikom preko glave in je bilo jugoslovansko partizanstvo priznано za zavezniško vojsko. Tedaj so padle v prah štiri svobode, ki so jih bili zapadni zavezniki proglasili kot „Atlantsko karteto“: svoboda pred pomanjkanjem in strahom, svoboda vere in besede. Zavezniki sami so bili pred njim v strahu in v izvajanju politike pomirjevanja (appeasement) so žrtvovali slovesno objavljena načela Atlantske karte in ugodili Stalinu v vseh njegovih zahtevah. Tako je Stalin izšel iz vojne kot edini zmagovalec in si podvrget pol Evrope z načrti za osvojitve še druge polo-

vice. Stalin je v Jalti in Teheranu dobil priznanje, da je kolaboraterstvo in izdajalstvo vse, kar se je bilo uprlo komunizmu in da morajo zato biti vsi „izdajalci“ in „kolaboraterji“ izročeni, vrnjeni v svoje države, to se pravi, izročeni komunizmu. Tako so se žrve naše borbe proti komunizmu potencirale do strašne višine, ker je bilo — po izdajstvu Angležev — iz Vetrinja vrnjenih 10.600 slovenskih vojakov, med njimi nekaj beguncev. Kdor je takrat videl in slišal slovenske matere, žene in dekleta, ni mogel, da se ne bi spomnil psalma, ki ga navaja evangelist Matej ob Herodovem pokolju:

Glas se je slišal v Rami,
jok in velik krik:

Rahela je jokala po svojih otrocih
in se ni hotela utolažiti,
ker jih ni več.

Smo zašli predaleč, ko smo toliko govorili o komunizmu pri današnji spominski svečanosti? Ne bi bilo teh žrtev, če ne bi bilo komunizma. In ko objokujemo te žrtve, moramo istočasno obsojati komunizem. Vsi, ki smo šli skozi dobo komunistične revolucije in videli njene strahotne žrtve, moramo biti priče, zgovorne in neugnane, da je komunizem zlo, največje zlo za družbo, ker si osvaja družbo s tako strašnimi žrtvami in ker potem izžene iz družbe osnovne pogoje zdravega življenja družbe: resnico, svobodo in pravico. Če kdo, krščanstvo priznava dostojanstvo človeka, ko mu priznava svobodo in pravico. Komunizem dostojanstvo človeka pogazi in govoriči samo o ljudstvu, zanika pa dostojanstvo človeka.

Gibraltarski škof je leto dni po

izročitvi slovenskih mož in fantov pisal o tem v listu „Times“, da „je dobil nadaljna poročila o nasilnih vrnitvah Jugoslovanov, n. pr. o vojakihi, ki so se sami predali in zaprosili za britansko zaščito, a so jih nasilno vrnili s Koroške. Veliko število teh so izročili, ne da bi jim bili dali priložnost zagovarjati svojo zadevo pred vojaškim sodiščem. Britanski častnik, ki se je nedavno vrnil iz dotičnega področja, mi je povedal, da je prejel povelje, vse razorožiti, skrbno paziti, da se jim ne pove, kam jih bodo poslali, potem pa jih razorožene izročiti drugod na meji vojakom, katerim so pravkar ušli. Prosili so britanske čete, naj jih raje postrelijo, kakor da bi z njimi postopali na tak način.“

Pa pustimo to razmišljanje z mislijo, da za Zapadne zaveznike res še ni prišel čas, da bi oficijelno vedeli za vsa ta grozodejstva komunistov v naši domovini. Neka skrivnostna politična taktika jim menda velevala, da morajo ostati slepi in gluhi za vse brezmejne krivice in nasilje, ki jih je ljudstvo pretrpelo in jih trpi še danes. Ob današnji spominski svečanosti se raje poglobimo v misli, ki jih je eno leto po izročitvi slovenskih vojakov napisal naš pokojni škof dr. Gregorij Rožman in nam s tem pokazal, da moramo na to našo tragedijo gledati predvsem z verskega vidika. Pokojni škof je naglasil, da ima vsaka stvar, pa naj bo še tako strašna, tudi svojo lepo in svetlo stran, ki je pa često zaradi žalosti, ki nas tare, ne vidimo. Tolika je žalost, da se velikih sadov in pridobitev, ki so nam jih fantje s ceno svoje krvi kupili, niti zavedli nismo.

1. Naši fantje so z žrtvijo svojega življenja plačali dolg, ki ga je slovenski narod v preteklosti naredil pri Bogu. Tudi med nami je bilo veliko hudobije in so se zlasti zadnja leta med nami udomačevale grdobije, ki so bile doma pri drugih narodih. Naš narodni dolg pri Bogu je strašno narasel. Toliko ti-sočev življenjskih žrtev naših najboljših fantov pa je skoraj gotovo izpralo te dolgove.

2. Kri mučencev pa je tudi seme novih kristjanov. Ta rek je oprt na plačilno vrednost krvi. Prelita kri namreč ne plačuje samo preteklih dolgov, temveč kupi že vnaprej pri božji Previdnosti pravico do novih udov Cerkve in naroda, ki bodo stopili na mesta, ki jih je izpraznila smrt, in izpolnili delo, ki naj bi ga dovršili mučenci.

3. Kri naših mučenih fantov bo varovala našo mladino, da bo ostala dobra, zlasti naše fante, kar jih je šlo v begunstvo, pa tudi one doma, da jih val pokvarjenosti ne bo potegnil za seboj, marveč bodo iz njih vstali novi neustrašeni borci za verske in narodne svetinje.

Res se nam v neizmerni boli stiska srce ob spominu na vrnjene in mučeniško pobite naše najboljše, toda pogled v bodočnost nam prav to srce polni s tolažbo in veselim upanjem, hkrati pa z neizmerno hvaležnostjo do naših fantov za njih največjo žrtev za vero in narod.

Grki so imeli nekam lepo filozofijo o življenju in o smrti. Pa so Grki imeli pregovor: „Mlad umrje, kogar bogovi ljubijo!“ Tako bi mogli tudi s krščanskega stališča reči o žrtvah komunizma, ki se jih danes spominjamo: „Kako skrivnost-

no si, o Bog, vodil naše fante k njihovem večnemu cilju! Kako neizmerno je njihovo plačilo, ko so svoje najdražje, življenje samo, dali za Tebe!“

Iz razloženega pa bi želeli, da vzamemo z današnje spominske proslave nekaj praktičnih sklepov:

1. Zgodba naših mož in fantov nam jasno pove, da Bog vodi usodo narodov, velikih in malih. Zato bomo z ozirom na žrtve, ki jih je našemu narodu naložil komunizem, nepopustljivi idejni borci proti komunizmu.

2. Bratom, ki so pod tiranijo komunizma, bomo radi pomagali: materialno in idejno. Naj čutijo, da Slovenci v svobodnem svetu poznamo usmiljeno pomoč do vseh bratov, ki so brez krivice prišli pod diktaturo komunizma.

3. Zlasti tu v Ameriki smo poklicani, da razkrivamo neusmiljeno vso zlaganost komunizma in njegove lažno nazvane „osvobodilne fronte“. Premnogi naši bratje so še danes prepričani, da je bil komunizem resnični osvoboditelj naroda izpod okupacije. Komunizem je dejansko narod zaslužnil.

4. Molimo, mnogo molimo, da bi Bog dal svobodo naši domovini. To moremo vsi storiti in po mojem globokem prepričanju bo to tudi najuspešnejše, kar v svojih razmerah moremo storiti.

5. Molimo pa tudi za vse žrtve komunistične revolucije: premnogi potrebujejo naših molitev. Zlasti pa mislimo na to, da bi mogli čim prej izpolniti prošnjo naših bratov, ki nam jo je pesnik tako lepo izrazil:

Tako bi radi počivali
med vami in pri cerkvi spali.

DR. JOŽA BASAJ

GRADIVO K VETRINJU

ZAPISNIK Z MILANOM ZAJCEM

Osební podatki: MILAN ZAJEC, rojen 8. 10. 1925 na Velikem Gabru št. 3. Vstopil k domobrancem, bil v posadni četi v Novem mestu, pozneje v 5. četi v Ljubljani, odtod bil prideljen oklopnemu vlaku, ki je patroliral od Postojne, Borovnica in Ljubljana— Kočevje. Poveljnik tega vlaka je bil komandir Gomiršek, po činu poročnik, ki je imel komando v Grosupljem. Vodnik oklopnega vlaka je bil Romanjuk Miro, po činu narednik.

Zadnje borbe pred umikom na Koroško

2. maja 1945 so partizani izvršili napad na Kočevje s strani Rudnika ob 6.30. Po nekaj minutah ropota sta bila ubita dva partizana in en kurir. 61. četa, ki ji je bil komandir kapetan šabić, je dobila precej komunističnih dokumentov. Z brzostrelkami in topništvom so napadali do 11. Ob 11 je prišla neka ženska z belo zastavo na nemško komando s pismom, za čigar vsebino domobranci nikoli niso točno zvedeli. Po pripovedovanju četnega narednika 61. čete Zajca Jožeta, ki je bil govoril z nekim nemškim vojakom, so zahtevali o Nemcev, naj se mirno umaknejo na nemško ozemlje, domobranci pa naj prepuste svoji usodi. Med premirjem, ki je trajalo od 11. do 17. ure, se je večji del nemških enot, ki so bile po vaseh ali po hribih okoli Kočevja, umikal skozi Kočevje proti Ribnici. Ob petih popoldne se je vrnila ženska po odgovor, ga tudi dobila, vendar ne vem, kakšnega. Po 17. uri so partizani začeli s topništvom obstreljevati Kočevje, odgovarjalo pa je domobransko topništvo, postavljeno na Rudniku. Že popoldne pa se je opazilo neko sovražno razmerje med domobranci in Nemci, ki so patrolirali vsak zase. Ko so okoli 24. ure zasledile domobranske patrole, da so se Nemci brez napovedi umaknili iz svojih bunkerjev, so takoj pozvale ostale domobranci na umik. Ta se je izvršil, tako da se je domobransko topništvo moralo boriti z napadajočimi partizani. Domobranci, ki so topništvu s konji prihiteli na pomoč, so rešili tri topove. Oklopni vlak je narednik tri dni pred napadom odpeljal v Ljubljano, rekoč, da gre v popravilo. Odpeljal je tudi skoraj vso posadko, ostalih trinajst pa se nas je priključilo 61. četi. Mnogo pa sta nam pomagala dva tanka, ki sta imela mešan moštvo domobrancev in Nemcev. Okoli ene ure ponoči je bilo že skoraj vse Kočevje zasedeno po partizanih, borili so se le še bunkerji blizu vodovoda, ker jih ni bilo mogoče obvestiti. Ko so zaslišali harmoniko in kričanje v mestu, se jim je zdelo preveč sumljivo in so prišli za nami. Malo od Stare Cerkve proti Ribnici so nas ustavili domobranci, ki so nam šli na pomoč. Vodil jih je major Cof, ki je bil komandant stiškega bataljona, vendar je poveljeval tedaj domobrancem iz posadnih čet Ribnice, Lašč in drugod.

Dali so nam povelje, da znova zasedemo Kočevje, tako da smo se pomikali s tankom na čelu proti Kočevju, vendar smo naleteli na prehud

odpor, ki bi zahteval preveč žrtev in smo se začeli umikati. Padel je ob tej priliki eden naših. Na umiku proti Ljubljani smo v Grosupljem srečali ostale oklopničarje. V soboto popoldne 5. 5. je poslal poročnik Gomiršek eno lokomotivo v Velike Lašče po vojaško opremo, ki je bila naložena na več vagonih. Lokomotivo sta spremljala dva domobranca; jaz in Hočevar Tone. Pri vlaku je bilo že nekaj domobrancev, ki so bili že pripravljeni zapustiti vlak in Lašče in se umakniti čez hribe v Ljubljano. V Grosupljem smo prenočili, v nedeljo 6. maja je imel kurat tam mašo, pri kateri smo bili trije ali štirje domobranci, potem pa smo se počasi pomikali proti Ljubljani. V Ljubljani smo ostali na kolodvoru do 8. maja zvečer, odrejeni za spremstvo transportu ranjencev, katerega smo tudi spremljali.

Umik na Koroško

Dne 8. maja zvečer smo odšli iz Ljubljane določeni za spremstvo k transportu ranjencev. Nedaleč pred Otočami smo morali napolniti lokomotivo z vodo na ta način, da smo se postavili v vrsto od Save do proge in si podajali vedra. Pred odhodom vlaka nam je komandant nemškega oklopnega vlaka, ki je bil v zaščito nemškim ranjencem, naredil kratek nagovor, v katerem nam je obljubil vso pomoč, da se preborimo do Amerikancev, ker ve, da se borimo proti komunistom. Ko smo dospeli pozneje na postajo Otoče, je isti komandant, po činu major in čigar imena ne vem, zahteval, da predamo orožje na povelje Titove vojske. Tudi poročnik Gomiršek je bil za to, ker so obljubili komunisti, da brez orožja lahko mirno potujemo proti Avstriji, drugače nam bi zaminirali most. Domobranci takega povelja nismo mogli ubogati, zato smo razdrli minometalce in težke strojnice, lahko orožje pa vzeli s seboj in se napotili čez brv na Savi in šli proti Brezjam. Na Brezjah so pravkar postavljali mlaje za sprejem partizanznov, pa smo nenapovedano prišli mi. Podrli in posekali smo vse mlaje in slavoloke pa še vozove, na katerih so jih imeli naložene. Tam smo primorali nekega civilista, da nam je pokazal pot proti Tržiču. Med potjo so nas nekajkrat obstreljevali, najbrž terenci, ki so takoj utihnili, ko smo mi odgovorili.

Tržič je bil natrpan domobrancev in beguncev, srbskih dobrovoljcev, Grkov, ki so bili v nemški vojski itd. Prenočili smo v Tržiču in drugi dan nadaljevali pot čez prelaz. Določeni za zaščito smo šli čez Ljubelj in ne skozi predor. Prenočimo malo pod vrhom in nadaljujemo drugi dan zjutraj proti Borovljam. Proti večeru smo prišli do Drave, vendar nam Angleži, ki so stražili most, niso dovolili prehoda. Šele drugi dan smo mogli iti čezenj. Na drugem bregu smo na ukaz odložili orožje. Med odlaganjem so se partizani vozili mimo in se nam smejali, angleški vojaki pa so nam pobirali ure in prstane. Na Vetrinjskem polju, kjer smo se utaborili, se je formirala topničarska divizija iz topničarskih baterij iz Grada, Velikih Lašč, Kočevja, tankovske posadke, oklopnih vlakov Grosuplje—Velike Lašče in Kcčevje (borovniški in rakovski sta bila namreč ukinjena januarja 1945). Svoje taborišče smo imeli poleg gorenjskega polka. Vadili smo zelo veliko, vse do zadnjega.

Dne 29. maja smo se pripravili za odhod, meneč, da bomo šli v Italijo. Nekam sumljivo pa se nam je zdelo to, da je poročnik Gomiršek pred odhodno molitvijo rekel: „Molimo za srečno pot, ker ne vem, kam gremo.“ Ker smo računali na topove, smo polovili konje in mule in odpotovali z vso komoro. Pred odhodom nas je general Krener vprašal, kam s konji, in smo mu odgovorili, da je bilo pač tako povelje. Pomikali smo se po isti poti, koder smo prišli, ob kupih odvrženega orožja. Angleži so nas spremljali z oklopnimi avtomobili in jeepi. Čez Dravo smo šli čez isti most, kot smo prišli. Potovali smo od osmih zjutraj do petih popoldne. Hrano smo imeli s seboj. Angleži so nam dali namreč sladkor, kekse in konzerve. Med potjo smo peli, vendar je bil vtis nekam klavrn.

Angleži nas izroče Titovim komunistom

V Podrožici smo naleteli na Titove partizane, večinoma Bosance, ki so bili mobilizirani proti koncu l. 1944, kot so nam povedali. Nas niso grdo gledali, morda zato, ker smo imeli kraljeve kokarde. Rekli so nam, da so prišli po konje in vozove, ki smo jih mi odpeljali. Kmalu je prišel vlak in se ustavil nekaj sto metrov pred postajo. Izstopijo partizani in gredo v gozd. Mi brž obvestimo našo komando, ki odgovori, da se nam ni ničesar bati, ker smo mi na angleškem transportu. Začeli so nas nakladati na vagone; tudi konje so naložili. Ker se Angležem ni zdelo dovolj hitro, so nas začeli biti in suvati s kopiti na precej surov način. Za častnike je bil rezerviran poseben vagon, pa niso mogli vsi vanj. Z menoj v živinskem vagonu je bil tudi nadporočnik Martinc. Ko so zapirali vagone, so imeli Angleži puške pripravljene na strel. Tedaj so se približali partizani in nam začeli groziti s smrtjo. Vlak se je pomaknil proti tunelu, kjer se je ustavil za pol ure. Partizani so začeli razbijati po vagonih, jih odpirati in nam s silo pobirati obleko, ure, opaske in druge predmete, ki so imeli kako vrednost. Martinc jih vpraša, s kakšno pravico delajo to, ker smo na angleškem transportu, pa so se mu smejali.

V Kranju

V Kranju so nas prisilili, da smo izstopili. Bilo je hujše kot na sodni dan. Peljali so nas iz Kranja malo ven v neka taborišče iz lesenih barak. Spravili so nas na dvorišče tega taborišča in med tem, ko smo čakali, kaj se bo zgodilo, so pripeljali 17-létnega domobranca Komana Franceta, doma iz Dravelj, mu z brzostrelko izbijali zobe in ga dalje časa fizično in živčno mučili, potem pa mu je partizanski komisar, ki je izjavil, da je doma iz Vrhnike in se je boril na Primorskem, pognal rafal v glavo, potem ko se mu je popreje brzostrelka zataknila. Zatem vpraša še nas prisotne, če se da kdo prostovoljno ustreliti. Moram pripomniti, da je bil Komanov France čisto miren in ni rekel besede. Mrliča je morilec pustil ležati tamkaj do jutra. Ko je naslednjega dne komandant Kranja na konju prišel v taborišče s psom, je pes začel vohati mrliča, nakar je komandant jedko pripomnil: Čudno se mi zdi, da hoče pes vohati izdajalsko kri. V začetku ukaže mrliča vreči v latrino, potem pa se premisli in ga da zakopati kar tam na dvorišču nekaj metrov proč od nas.

Kmalu zatem se je začelo preiskovanje in pretepanje. Iz vseh krajev so prihajali partizani iskat znane domobrancelje, da so jih tam pretepani in mučili. Najbolj divje je postopal Maretov Tone iz Novega mesta, posebno z Novomeščani.

ZANE - POPRAVEK V ST. 4 - 1961

Dne 1. junija so nas v spremstvu tankov in topov odpeljali iz taborišča čez mesto Kranj. Iz ljudstva so padale na nas psovke kot na izdajalce in morilce in veliko je bilo povpraševanje, kje smo pustili škofa in Rupnika. Ko so nas pripeljali oz. prignali na kolodvor, so nas začeli nalagati na živinske vagone med pretepanjem z bikovkami, zmerjanjem in grožnjami. Naložili so nas od 60 do 80 v vsak vagon tako, da smo bili popolnoma nabiti v njih.

Vožnja v Kočevje

Po kratki vožnji je vlak došel do reke Sore, kjer pa je bil most porušen, zato so nas raztovorili in sprejeli, kot že navada, pri vratih vagonov z bikovkami, psovkami in kletvami. Prišli smo na cesto, ki vodi iz Kranja v Ljubljano. Tam so nas prevzeli pod stražo hrvatski partizani, kj so z nami lepo postopali in nam tudi dajali vode, ko smo zanjo prosili. Tako smo prišli peš do št. Vida, kjer so nas zaprli. Sem so prihajali komunisti iskat svoje žrtve. Od tam so odpeljali policijskega oficirja Hlebca. Jaz ga osebno nisem poznal, povedali pa so mi drugi domobrancelji, da je bil popolnoma pretepen, šel pa je vendar ponosno in pokoncu. Od štirih do petih popoldne pride vlak iz Ljubljane in nas naložijo prav tako kot v Kranju. Šli smo v skupinah, oficirji skupaj, podoficirji skupaj, navadni domobrancelji spet skupaj, vsi pa v eni koloni z istim transportom. Do šiške je peljal vlak tiho, brez kričanja in zmerjanja s strani partizanov. Tam se je ustavil za kakih 20 minut; približali so se neki civilisti in ko so spoznali v nas domobrancelje, so nas obsuli s psovkami. Straža pa jih je napodila proč od transporta. Ko se je vlak spet premaknil, smo si želeli, da bi zavil proti štajerski in odtod dalje v Rusijo, vsaj take so nam pravili neki komunisti v Kranju. Pa smo se zmotili. Na ljubljanskem kolodvoru se vlak ni ustavil, ampak šele po nekaj minutah vožnje izven kolodvora. Tam so nas zopet izložili. Takega sprejema nismo pričakovali: kot bi se svet podiral: kričanje, vpitje, razbijanje po vagonih, še hujše pa pretepanje, prav res, da se to ne da popisati. Na obzidju klavnice in tam okrog je bila množica ljudi, mi smo pa tekli, kolikor smo mogli. Jaz sem vlekel za seboj Crkonička Poldeta, ker je bil v Kranju že tako stopen, da ni bil več pri močeh. Ker je bil most čez Ljubljano porušen, so nas gnali na drugo stran, kjer so že imeli pripravljen drug vlak. Ko smo se kobacali na vagone, je skoraj vsak, ki se je z rokami prijel za ročaje, da bi lažje prišel nanje, dobil udarec po roki in tako smo eden drugega pehali, da bi bili čimprej noter. Ko so nas zaprli v vagone, je bilo še pri dnevu. Čakali smo tam kako uro. Začelo se je mračiti in zaslišali smo zvonitje avemarijo, nakar smo vsi zbrano zmolili angelsko češčenje. Partizani pa so razbijali po vratih in vpili, da nam tudi Marija ne more več pomagati. Kmalu zatem se je vlak premaknil. Vozil je precej počasi, vendar še prehitro za nas, ki smo slutili svojo usodo, čeprav smo bili natrpani kot žveplenke.

Na postaji Žlebič vpraša Hočevar Tone železničarja zavirača Franceta Menarta, doma iz Borovnice, ki ga je spoznal po glasu, kam nas peljejo. Ta pa mu odgovori, da pač tja, kamor izdajalci spadajo. Ta Menart se je prej vedno štel za našega pristaša, bil pa je očitno zaupen komunist, saj nas je spremljal takorekoč na morišče. Lačni, žejni in izmučeni pridemo v Kočevje natančno ob sončnem vzhodu, nekako ob petih zjutraj. Ko so se odprla vrata vagona, smo se z vso naglico pognali ven, ker smo vedeli, kakšen sprejem nas čaka. Pri vratih pa so bili srbski in hrvatski partizani in so se nam čudili: šta se plašite? Postrojili so nas po štiri in štiri in nas je bilo toliko, da so bili prvi že v mestu, ko smo bili drugi še na postaji. Računam, da nas je bilo okoli 1600. Z nami so hodili isti križev pot nekateri četniki in hrvatski domobranc. Gnali so nas v poslopje kočevske gimnazije. Hrepeneče smo iskali požirek vode, pa ga nismo mogli dobiti. Poleči smo se morali tako na gosto, da nismo imeli kam stopiti. Še prej so nas natančno preiskali. Čez kakih deset minut pokličejo našo in sosednjo sobo na zajtrk. Na stopnicah srečam Lesarja Janeza iz Zagorice, ki mi pove, da so tudi moji trije bratje na dvorišču gimnazije. Res je bilo kakih 100 domobrancev na dvorišču, med njimi tudi moji bratje: Tone, Nace in Stane; Jože je bil pa še v stavbi. V konzervne škatlje so nam natresli nekaj fižola in pesnega listja, ne kuhano in neslano. Jestu pa nam niso pustili. Nismo še vsi dobili tiste vode, že je padla komanda po štiri in štiri. Tam je vprašal Toneta Žgajnarja, doma iz Dobrega polja, komunistični oficir Moretov Žane iz Novega mesta, kdaj je šel k domobrancem. Na odgovor, 8. septembra 1943, je dobil tak udarec, da se je kar opotekel. Ti ne boš več puške nosil, mu pove. Začnemo marširati skozi kočevsko mesto, koder je bilo partizanov, da je kar mrgolelo. Domobranski bunkerji so bili vsi porušeni in razkopani. Civilistov ni bilo videti nikjer. Le neko dekle, ki je stala pred visoko železniško hišo, je z žalostnim obrazom motrila naš sprevod. Po Kočevju smo korakali po glavni ulici, nato čez Rinžo, mimo cerkve, mimo gradu — v sokolski oz. rokodelski dom. Pred domom je stala lopa, v kateri smo opazili, ko smo šli mimo, cele kupe vojaških oblek, kar nametane in s krvavimi madeži. Poglej, pravi eden, pa nobeden si ni upal imeniti, kaj naj to pomeni. Gremo v stavbo in jaz pridem v prvo sobo na desno. Nasproti sobe, kjer sem bil, je bila druga soba, v kateri je bilo nastrižene cel kup žice približno tri pedi dolgih. Kup lahko rečem, je bil en meter visok. Partizani so v poslopju še nekam lepo postopali z nami. Prišli so v stavbo tudi moji bratje. Kmalu nato pa se postavijo stražarji na vrata in se začnejo surovinsko, da ne rečem po živalsko obnašati. Znova so naz pregledali, oddati smo morali že tako prazne nahrbtnike, obenem pa so nas med hudim pretepanjem začeli vezati po dva in dva. Jaz sem imel pri sebi zavojček cigaret Morava. Partizan, ki me je preiskal, jih je našel. Prosim ga, naj mi jih pusti in mi ugod. Ko pa me zveže, mi jih vzame in reče, češ, saj greste v angleški logor, kjer bo vsega zadosti. Istočasno se zaslišijo kamijoni, ki so se bližali stavbi in takoj za tem nas začnejo nakladati nanje.

(Se bo nadaljevalo)

POS LANSTVO BORCEV

Na programu I. družabne prireditve Društva slov. protikomunističnih borcev — Buenos Aires je bil nastop plesne folklorne skupine in petje kvarteta vasa valcev. Oba nastopa sta odpadla, kakor je bilo prirediteljem omenjeno, kot posledica nezdravih razmer znotraj dela organizacijskega življenja. Ker je v večini organizacij glavni del članov nekdanjih borcev, se VESTNIK čuti dolžnega zavzeti jasno stališče.

Pred časom je bila iz pevskega društva Gallus izključena skupina pevcev, od katerih je večina nekdanjih borcev. Naj bodo ozadja, ki so pripeljala do tako strogega ukrepa s strani odbora, še tako zapletena in preprežena z vso mogočo pestrostjo osebnih razlogov, vsekakor velja poudariti, da so nekoč v domovini društva izključevala svoje člane v res sila težkih primerih. Primerno bi bilo torej, ako bi Gallusov odbor ponovno preveril vse razloge, ki so ga vodili k temu dejanju, kajti morda pa le niso bile izčrpane vse določbe, predvidene v pravilih odn. pravilniku. To bi odbor Gallusa toliko lažje storil, ker je tudi v njem večina odbornikov nekdanjih borcev. Obojni naj bi se torej spomnili, da jih je nekoč družila borba na življenje in smrt in da so dolžni delati v skupnosti za skupnost predvsem kot bivši borci.

Ako bi se na to prej mislilo, bi odpadlo tako siljenje nekaterih pri odboru Gallusa, naj Društvo Slovencev zavzame stališče ob sporu, ko vendar po dr. Odarjevju zamisli Društvo Slovencev ni bilo predvideno kot razsodiščni organ v sporih med društvi in še manj v posameznih društvih, ampak kot reprezentančna organizacija vse slovenske emigracije v Buenos Airesu, medtem ko vsa, njemu priključena društva ohranijo popolno samostojnost. Odpadla pa bi tudi, ako bi bilo več borčevskega duha na obeh straneh, publikacija odprtega pisma iz zbora izključenih, kajti vse, v tej publikaciji navedene točke, bi se lahko obravnavale znotraj Gallusa.

Ta kratek uvod je bil potreben zato, ker je nezdravo stanje v odnosih pri enem društvu zavladalo v precej širokem krogu in tako razkrojilo doslej enotno stališče nekdanjih borcev. Potreben pa je še bolj postal spričo dejstva, da je zaradi tega nezdravega stanja odpadel del kulturnega programa I. družabne prireditve borcev, ki bi — naj reče kdo kar hoče — morala biti prireditve, ki družijo vse borce pod enim okriljem.

Ako bi tedaj, ko smo grizli kolena ob poti čez Ljubelj nekdo dejal, da se bodo isti borci, ki se bodo rešili pred vrnitvijo iz Vetrinja, po petnajstih letih razšli ob družabni prireditvi borcev, bi vsi planili nanj, češ da žali in blatiti in da je partizanski miner ali kaj podobnega. Ta razid je treba ugotoviti na žalost sedaj. Naša javnost v Buenos Airesu itak že vsa ozadja pozna, šla so pa na žalost tudi izven meja naše diaspore. Zato je potrebno — in v tem je predvsem Vestnikovo poslanstvo, da družijo borce — da borci na obeh straneh store vse, da se sedanje stanje nemudoma popravi. To ni nikak

ultimat, ker nihče med nami nima oborožene sile, da bi ga lahko vsilil, pač pa odkrita prošnja borcev in z njimi vseh dobro mislečih emigrantov. V vsej problematiki emigrantskega življenja ne bi smelo priti nikoli do tega, da bi se borci razšli zaradi homatij v enem društvu ali organizaciji, kajti bistveno načelo borbe nekoč in danes je: združevati! V slehernem društvu je osnova napredka različnost pogledov in enotnost nastopanja, kajti samo preveč poudarjena enotnost še davno ni dokaz, da je znotraj društva vse zdravo in trdno.

O Gallusu in njegovem delu se je že veliko pisalo. Prav je tudi, da VESTNIK poudari naslednje: Gallus je bil od ustanovitve dalje zamišljen kot osrednji pevski zbor slovenskega življa v Buenos Airesu in Gallus je z leti postal reprezentančno telo v vrhovih naše emigracije. To je predvsem zasluga vseh, ki so ga vodili in v njem od začetka dalje sodelovali, zasluga pa tudi slovenske javnosti, ki ga je podpirala moralno. Gallus mora zato na tej poti vztrajati in jo samo izboljšati. Pri tem naj ga vodijo besede — ki ne bi smele biti izgovorjene v prazno — kakor jih je dejal predsednik Društva Slovencev ob letošnji spominski proslavi za padle v revoluciji: naši fantje so se s pesmijo na ustih borili, naši fantje so s pesmijo umirali.

Glas teh mrtvih, glas vsega trpečega naroda doma, glas žilave protikomunistične emigracije mora biti Gallus. In kakor so bili glavčina protikomunistične borbe borci, tako bi tudi pri Gallusu moral zavladati v polni meri borčevski duh.

Samo tako bo emigracija stala za njim, samo tako bo vršil svoje poslanstvo, samo tako se bodo pod njegovim okriljem spet srečali borci, nekdanji prijatelji — danes odtujeni med seboj.

P.R.

OKTOBER PRED LETI

1942: 9. ubit Kazimir Kukovič, 13. ban dr. Marko Natlačen. 9. so Lahi zažgali Podlipoglav, 12. pa partizani napadli Hinje, kjer so bili odbiti. Prav tako v Dragi in Stični, ki so ju napadli 23. in 24. oktobra.

1943: 10. 10. prva domobranska udarna enota pod poveljstvom Vuka Rupnika zadá partizanskim divizijam hud udarec; v oktobru je bil kočevski proces zajetih na Turjaku, kjer so obsodili na smrt vodilne člane Slovenske legije in preživele člane četniških odredov.

1944: 9. Rupnikov bataljon napada v Loški dolini, 15. šentviški in novomeški bataljon čistita v Trebnjem, 19. Rupnikov in Velikolaški bataljon čistita Suho krajino; 21. Rupnik udari v Liplje, velikolaški pa 22. razbija nad Dvorom partizanske brigade. Naslednji dan novomeški bataljon operira na področju Mirne in 25. šentviški prisili partizansko divizijo v beg.

Resnica nas bo osvobodila

Gornji naslov predstavlja nadaljevanje zaglavja Kamen spotike, kajti po mnenju borcev, navzočih na občnem zboru v Clevelandu, je kakor piše tiskovni referent ZSPB Stane Pleško, bila „urednikova zamisel novega poglavja Kamen spotike dobra, nujno pa je, da se naslov spremeni, ker je dosedanji preveč napadalen in samo po nepotrebnem razburja bralce“. — Načela, ki so veljala za objavo pod Kamnom spotike, veljajo še nadalje. Op. uredništva.

MALO POLEMIKE...

Dragi gospod urednik!

Vaš „Pripis k majski številki“ razumem kot nekako vodilo Vašega uredništva. V tem me še bolj potrjuje Vaše „Poročilo urednika“, ki sem ga imel čast brati na občnem zboru. Pozdravljam Vašo izjavo in bi želel samo to, da bi se ga dobesedno držali: brez razlike na desno in levo dati besedo vsem protikomunistom in ceniti glas vsakega poedinca.

V tem „pripisu“ pa sem našel nekaj netočnosti in nelogičnosti, ki me motijo. Ko govorite o bodočem delu, ste tako popolnoma spregledali stvari, ki so vsem znane, da resno dvomim, da bo Vestnik ostal ali vsaj postal nepristranski.

1. Pod točko 1., ko govorite o člankih Franceta Gruma, vse tako čudno izzveni, kot da on nikomur ni dal možnosti, da bi kdaj zapisal svoje spomine. To ni tako. V okrožnicah in Vestniku je neštetokrat prosil, naj bi pisali vsi, ki imajo dobro voljo, pa se nihče ni oglasil.

2. Da o naši protirevoluciji nismo še nič napisali, držj kot pribito, najbolj žalostno pa je dejstvo, da so najbolj mrtvaško molčali tisti, ki so se šli takrat velike in važne — če kdo, so oni poznali položaj —, zato bi bili tudi dolžni o tem zapisati besedo. Kar so spravili skupaj nevedni, navadni ljudje, je malo, a še od tega omenjate samo stvari izbranih ljudi. To ni demokratično.

3. Prav imate: naša borba proti komunizmu je bila in je vsenarodna in predvsem ideološka. Ko bi ne bilo ideje, bi tudi noben strel ne padel v obrambo, je pa vse tako tesno povezano, da se upam trditi, da tisti, ki je takrat stal ob strani, komunizma ne pozna in ga nikoli ne bo. Vsi sloji, ljudje različnih prepričanj so se dvignili proti komunizmu, — zakaj bi se danes postavljali na stališče, da je beseda pristaša ene stranke več vredna kot mnenje drugega?!

Sramota je, da še nimamo pomembne knjige o revoluciji na naših tleh, zelo pa dvomim, da boste Vi s preusmeritvijo Vestnika danes, po 15 letih našli človeka, ki bo do podrobnosti podal vsa dejstva in vzroke revolucije in protirevolucije na Slovenskem. Govoriti je lahko. Tako delo je skoro nemogoče, in kakor Rim ni bil sezidan v enem dnevu, tako tudi take zgodovinske knjige ne bomo imeli še jutri. Zbirati je treba kamenčke, prav takole: kamen na kamen — palača...

Hvala Bogu, takih kamenčkov je že nekaj, a zdi se, da so nepomembni. Nitj z eno besedo ne omenite gradiva, ki bo izšlo v knjigi „Vetrinjska tragedija“. Tako namerno zavijanje dejstev boli in ni pošteno. Če že govorite o knjigi, ki „bo izšla, morda za dvajsetletnico“, kako morete omalovaževati tisto malo, kar je bilo dobronamerno zbrano do sedaj, posebno pa knjiga „Vetrinjska tragedija“, ki Vam ni nepoznana.

Vse to pojasnjuje trenja, ki so nastala zadnje mesece. ZSPB je rasla in se razvijala v močno organizacijo, ker smo, kot nekdanj domobranci, vedno zagovarjali stališče edinosti in imeli pred seboj samo en cilj: boj proti komunizmu —, zdaj pa so prišli ljudje, ki hočejo to nadstrankarsko organizacijo podrediti stranki, ali pa jo razbiti (to je moje osebno mnenje). Rea, smo politična emigracija. Pozdravljamo vse, kar je bilo ob koncu borb leta 1945 sprejeto v slovenski narodni okvir in domobranska borbo, članki ljudi, ki še danes delajo na bazi strankarske politike, pa v Vestnik ne spadajo, ker mi nismo poklicani reševati političnih vprašanj. Nisem proti nikomur, toda Vestnik naj da prostora predvsem domobrancem.

Kje je bilo vodstvo od leta 1941—1943, da bi narodu povedalo, kaj je prav? Teda, ko so naši ljudje umirali pod streli in udarci krampov? — Kdo je tolažil v septembru 1943., ko je padel Turjak in so vaški stražarji padli skoro do zadnjega? Kje je bil človek, te ali one stranke, ki bi svet prepričal, da smo se uprli, ker smo hoteli živeti? — In Vetrinj...

Tu je NO bil in ga ni bilo — kakor pač bolje kaže — naša civilne begunce pa je rešil dr. Valentin Meršol... Vsa ta leta so naši fantje umirali, da bi rešili svoj dom in svoj narod, — danes pa naj damo besedo drugim? Nikakor ne! Vestnik ne sme postati glasilo politikov, ampak glas domobrancev, klic preživelih, živa beseda mrtvih junakov, naših soborcev in bratov.

Tiskovni referent ZSPB Stane Pleško

Gospod Pleško!

Ad 1): navedeni stavek o člankih Franceta Gruma se glasi takole (Vestnik str. 129): Kdor koli bo pregledal nekdanje snopiče Vestnika, bo lahko ugotovil, da je razen priložnostnih člankov ob posameznih važnejših bitkah ali pohodih — in še teh je veliko večino napisal France Grum, ko bi vendar sleherni udeleženec lahko zapisal svoje vtise — prav malo res vojaško-borčevskega gradiva o našem boju med revolucijo. — Mislim, da je iz gornje navedbe dovolj jasno razvidno, da je bil France Grum tisti, ki je doslej največ napisal, jasno pa tudi, da bi vsi drugi lahko pisali, ako bi hoteli. Tako vsaj je tudi večina bralcev gornji stavek razumela.

Ad 2): Ne vem, koga mislite, da je „mrtvaško molčal“, vem pa, da prav gotovo ni še vse povedano, in sem zato od majske številke dalje začel objavljati gradivo. Kot demokrat bom pa z veseljem objavil sleherne podatke k doslej izišlim delom.

Knjige „Vetrinjska tragedija“ nisem navedel, ker takrat še ni izšla. Bom pa zato registriral sleherni glas, ki ga bom o njej dobil po izidu. — Vsebina mi je znana samo po pripovedovanju.

Urednik

VEČ GLOBINE

Ne poznam osebno g. Korošca, ki se je v 7. št. Vestnika tako jedrnat izkazal, da vse premalo na široko presoja našo najnovejšo zgodovino. Menda spada med tisti mlajši rod slovenske emigracije, ki ji ime „politika“ že požene vso kri v glavo. Za ime „politika“ se vedno skrijejo, kadar koli bi mogla na vrsto priti kaka resnejša debata, tisti, ki bi jim mogla odvzeti njihovo „vseznalost“ in jih postaviti na tla stvarnega stanja.

Take ljudi vedno slišimo govoriti o potrebi skupnosti, prijateljstva, enotnosti, nepolitičnosti, nestranskarstva, pa je njim nasproti treba postaviti samo svojo miselnost, pa jim bo takoj zmanjkalo demokratičnosti, kajti samo oni smejo biti luč, samo oni sami sodniki in samo oni samj „vodniki“.

Če g. Korošec in tisti, ki njemu enako presojuje dogodka, ki smo jih pred dobrim desetletjem preživljali v domovini in v domobranskih ter brez domobranskih uniform, mislijo, da je koristno, da se vse politično delo obsoja in ga dela krivega našega neuspeha, potem pripravljajo prav ugodna tla, da — kakor zatrjujejo pravilnost svojega stališča, gledanja in ravnanja — bodo ta korak zelo obžalovali, če bo morda zgodovina prisiljena jim kmalu dokazati, kako v veliki zmoti so sami sebe držali. Če bo pa splošnemu dobremu imenu domobranstva, ki ga ono v polni meri tudi služi, to koristilo, je pa veliko vprašanje. Vsaj jaz se za svojo osebo zelo bojim, da bo obratno; če pa bo zadelo to samo nekatere osebe ali skupine, potem pa se naj ne trkajo na svoje domobranske prsi, ker resnični domobranci nikoli niso bili.

Domobranci smo operirali z orožjem proti nasprotni oboroženi sili, toda končni cilj je bil, da zmagamo in damo domovini možnost pravilne svobode. Druga skupina se je borila tudi za svobodo, pa si je to drugače razlagala. Vprašam: Kdo je sedaj tako bistroumen, da bo rekel, da v vsem tem gibanju ni bilo politično ozadje, pa čeprav ga ni nihče poudarjal in ne o tem govoril?

Za doseg narodnih uspehov je vedno najvažnejše politično delo in narodna oborožena sila mora temu služiti; če je kdaj drugače, je narod tisti, ki mora drago plačati.

Janez Ovsenik, 7505 Cornelia Ave, Cleveland 3, Ohio USA.

ZAKAJ? Dobil sem pismo, kjer je v 14. točkah naveden neke vrste dejanski stan v naslednjem smislu: V taborišče v Vetrinjah je prišel nek Srb, ki je povedal, da domobrance vozijo v Jugoslavijo. Pri Narodnem odboru in domobranskem poveljstvu so rekli, da je to trik Srbov, da razbije Slovence. Iz Podrožce je ušel nekdo, ki je tudi trdil, da domobrance vozijo v Jugoslavijo, pa so pri NO rekli, da je ta oseba neverodostojna. Na domobranskem štabu je poročal načelnik štaba, da je ugotovil, da domobrance prevažajo v Jugoslavijo, pa na štabu tega nihče ni hotel verjeti in so rekli, da NO garantira, da domobrance prevažajo v Italijo. Nekateri domobranski poveljniki so se med tem kar preoblekli in pobegnili itd. Nato pa sledi 9 vprašanj v obliki zasliševanja, v podobnem smislu: Zakaj se Srbom ni verjelo? Zakaj se ugotovitve načelnika štaba niso upoštevale? Zakaj se je

s tako sigurnostjo poudarjalo, da NO garantira, da transporti gredo v Italijo itd. Vse to da so podatki za knjigo „Vetrinjska tragedija“.

Trditve gléde NO so povsem izmišljene in popolnoma neresnične. Tudi ne verjamem, da bi bilo v kritičnem času v Vetrinjah med domobranskimi oficirji toliko zmešanosti in toliko nečestitstva, kakor je navedeno v teh 14. točkah. Zato sem odkrito in resno opozoril, da če bomo s tako nekritičnimi in neresnimi argumenti prikazovali svetu našo veliko tragedijo, bomo sami sebe smešili in zavestno po krivem obdolževali, slovenske oficirje pa prikazovali kot edinstveno nesposobne in skrajno strahopetne ljudi. Odgovoril sem jasno in razumljivo in sem tudi dobil na vse moje navedbe obširen odgovor, ki ga je podpisal ing. Lojze Povše.

Vprašam zato:

Zakaj ing. L. P., ki je ing. Lojze Povše, po vsem tem v 7. številki „Vestnika“ pod poglavjem „Kamen spotike“ s tolikšno indignacijo javno trdi, da so dr. Francu Bajlecu bivši protikomunistični aktivni borci premalo, da bi jim odgovoril?

Zakaj je potrebno in kakšnim namenom naj služi, da se v resni stvari poslužujemo neresnih, nekritičnih in izmišljenih argumentov, ko imamo dovolj stvarnih in resničnih argumentov na razpolago?

Dr. Franc Bajlec

BORCI PIŠEJO

Gospod urednik!

V članku „Pripis k majski številki“, ste se dotaknili vprašanja, ki se mi zdi nad vse važno: problem celotne knjige o revoluciji na naših tleh.

Pri tem imam v mislih zgodovinsko delo, ki bi na strogo znanstveni podlagi zajelo in prikazalo vse dogajanje na vsem slovenskem ozemlju od izbruha vojne leta 1941 do množičnega pokolja protikomunistov v juniju leta 1945. Knjiga bi morala biti pisana na nepristranski in objektiven način, tako da bi imela nesporno znanstveno in trajno vrednost, tako v današnjih dneh kakor tudi pri bodočih slovenskih generacijah. Jasno je, da bi tako delo moralo omenjati tudi nekatere senčne strani borbe, ki nam je bila vsiljena s strani zagrizenega in brezobzirnega nasprotnika. Mislim pri tem na nepristranski prikaz našega neprostovoljnega „sodelovanja“ — ako ga tako imenujemo — z okupatorjem in na posamezne likvidacije nasprotnikov, ki so bile malenkostne v primeri s partizanskimi množičnimi pokolji in ki so — časovno in vzročno — sledile veliko večjim partizanskim krvavim obračunavanjem.

Kako bi mogli uresničiti zamisel tako velikega zgodovinskega dela? Predvsem bi morali med nami poiskati osebo, ki bi bila strokovno sposobna za zgodovinske študije in ki bi na eni strani zbrala, preučila in

pripravila snov, ki je bila že kjerkoli objavljena. Na drugi strani bi moral vsakdo izmed nas, ki smo doživljali dogodke doma, staviti na razpolago avtorju kratek in stvaren popis dogodkov, ki jih je osebno doživljal, v obliki objektivnega pričevanja. — Iz vsega tega gradiva bi se morala potem izluščiti posamezna zgodovinska jedra dogodkov, katera bi bilo nato treba povezati v eno samo verigo dogajanja med leti 1941—1945.

Delo gotovo ne bi bilo lahko. Treba bi bilo ogromno truda in časa, da bi se moglo uresničiti. — Predvsem bi morali med nami zbrati potreben fond, iz katerega bi se krili osebni izdatki avtorja za dobo, ko bi pisal knjigo, kakor tudi stroški združeni z nabiranjem zgodovinskega gradiva.

Vse to bi pa bilo obilno poplačano z uspehom te zgodovinske knjige, ki bi bila najlepši spomenik našim padlim borcem, ko bi na trajen način osvetlila bodočim rodovom dobo in ideale, za katere so se protikomunistični borci borili in dali zanje življenje. Dokler takega zgodovinskega dela nimamo, prihajajo bolj do izraza in veljave tendenčna dela, ki izhajajo pod titovskim režimom v domovini, ki potvarjajo dejstva, prikazujoč jih v luči partizanske propagande in ki na drugi strani zamolče vse njihove zločine in množične umore.

Mislim, da smo dolžni storiti, kar je v naši moči, da bi se to veliko zgodovinsko delo — naša knjiga o komunistični revoluciji — čimprej uresničilo.

V. S., Brazilija

Društveno življenje

IZVLEČEK IZ POROČILA O OBČNEM ZBORU ZVEZE SLOVENSКИH PROTİKOMUNISTIČNIH BORCEV DNE 2. JULIJA 1960, CLEVELAND

Občni zbor je otvoril in vodil predsednik ZSPB, France Grum, ob 8 zvečer. Najprej je pozdravil vse navzoče, potem pa omenil dogodke pred 15 leti, ko smo morali zapustiti domovino. Nato je opozoril, da je letošnje leto posvečeno spominu vseh protikomunističnih borcev, ki so pred 15 leti tako tragično preminuli. V znak spoštovanja in zahvale je predsednik pozval vse navzoče k enominutnem molku, nato pa smo zmolili očenaš za padle.

Dnevni red zborovanja:

1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo odbornikov glavnega odbora.
3. Poročila delegatov.
4. Obravnavanje predlogov.
5. Poročilo nadzornega odbora in razrešnica starega odbora.

6. Volitve novega odbora.

7. Slučajnosti.

Ad 1. Tajnik Jože Lekan prečita zapisnik zadnjega rednega občnega zbora, ki se je lansko leto vršil v Torontu, Canada. Bil je soglasno sprejet.

Ad 2. Blagajnik Franc Tominc poda blagajniško poročilo, iz katerega je razvidno, da je v blagajni 48.32 dolarjev.

Tajniško poročilo poda tajnik Jože Lekan. Poročilo je sprožilo vrsto vprašanj: o posameznih članih, ki ne morejo biti člani, ker so člani Zveze le posamezne edinice, ne pa posamezniki. Taki bi morali biti včlanjeni v kateri koli edinic, da bi mogli vsaj posredno soodločati pri volitvah. Pomožni upravnik povzame, da bi potem tudi bilo bolj primerno, da bi pošiljali list na posamezne edinice in bi ga od tam razpošiljali vsem po edinim članom. — Dalje je bila omenjena knjiga „Vetrinjska tragedija“. — Govorili smo o podpornih članih, ki so naročeni na list in tudi sicer podpirajo našo organizacijo. — Nekdo je vprašal, če so člani lahko samo bivši borci. Temu je tajnik prebral točko 4. Statuta, nakar je bilo tajniško poročilo odobreno.

Socialni referent, Branko Pogačnik, je poročal o gibanju socialnega fonda in o podpiranju invalidov. Videli smo, da je bilo kljub skromnim možnostim zelo veliko storjeno za tiste, ki se jih pred nami nihče ni spomnil.

Poročilo tiskovnega referenta se je nanašalo predvsem na naše glasilo. Po poročilu se je vnela burna debata. Pregelj je hotel vedeti za prave razloge, da je prišlo do spremembe urednika Vestnika. Predsednik Grum je pojasnil, da je Korošec dalj časa iskal pomoči, ker sam ni zmagoval dela, za zamenjavo urednika pa uradno ne vemo razlogov. Korošec bi prav tako moral pri konzorciju zastopati člane iz USA in Kanade, pa tega ni mogel uveljaviti. Na vprašanje, kdo izdaja Vestnik, spet odgovori predsednik. Poudaril je tudi, da je pod novim urednikom začel list redno izhajati, toda vsebinsko je krenil v smer, ki ne druž, ampak razdvaja, posebno z ozirom na članek „Resnica uči“, ki je napadel našo organizacijo samo. Na naš ugovor so tudi člani konzorcija v Argentini odgovorili, da se ne strinjajo s tem člankom.

Poročilo pomožne uprave in uprave Vestnika je podal pomožni upravnik Povše. V debato so posegli predvsem F. Grum, J. Grum, Povše, Pregelj. Zvedeli smo, da v zvezino blagajno pride letno na vsakega člana 0.50 dolarja. Organizacija je lastnik dveh strojev, ki sta oba v Argentini, v kolikor pa sodelujejo drugi člani, rabijo svoje osebne pisalne stroje.

Poročilo urednika Vestnika je podal Stane Pleško. K poročilu je podal nekak koreferat Povše. Potem se je razvila živahna debata o pomenu, namenu in poslanstvu Vestnika, v katero je posegla večina navzočih, predvsem pa: F. Grum, J. Grum, Pleško, Povše, Lekan, Sluga, Antolin, J. Žakelj, Maušer, msgr. Škerbec. Bilo je dovolj različnih mnenj, za in proti,

vsi pa so bili edini, da je smer Vestnika zavila v smer, ki ne soglaša s Statutom naše organizacije. Oglasil se je pisatelj Mavser in poudaril, da bo samo idejna stran naše borbe ostala, vse drugo ni važno. Msgr. Škerbec se je oglasil k besedi glede dr. Bajlečevega članka Resnica uči; poudaril je, da je preveč zgoščena in zato nejasna. Nazadnje se je z nekaterimi predlogi, kako naj organizacija zastavi ves svoj vpliv, da bo smer lista res služila naši organizaciji, poročilo urednika vzelo na znanje.

Ad 3. Poročila delegatov. Ker se je zborovanje zelo zavleklo, so se poročila omejila le na najvažnejše. Vsi delegati so sporočili pozdrave svojih edinic, ki jih zastopajo. Omenjena je bila potreba po tesnejših uradnih stikih med seboj, posebno z Argentino, ker bi se tako ognili marsikateremu nesporazumu. Predsednik pove, da glede nezadostnih stikov ni krivde na strani glavnega odbora ampak na odboru v Argentini, od koder ne dobivamo rednih odgovorov.

Ad 4. Argentina predlaga, naj se k organizaciji pritegnejo tudi tisti, ki niso bili borci, pa so naši somišljeniki, ter naj bi se pri organizaciji osnovala tudi mladinska veja. Po kratki debati je bil soglasno sprejet sklep: Kar se tiče pravih rednih članov ZSPB, ostane v polni veljavi določilo sedanjega statuta. Dana pa je široka možnost, da se v organizacijo pritegnejo tudi drugi, lahko tudi mladina, toda ti nimajo pravice aktivnega ali pasivnega odločanja v organizaciji. Odbor je pooblaščen, da z Argentino uredi tozadevno organiziranje in poslovanje tako razširjenega delokroga Zveze.

Ad 5. V imenu nadzornega odbora poda poročilo Maks Rak, ki obenem predlaga razrešnico dosedanjemu odboru.

Ad 6. Jaka Žakelj predlaga listo, ki jo je sestavil dosedanji odbor. Na listi so bili: Jože Lekan, predsednik; ostali člani: Bogomil Sluga, Lojze Bajc, Branko Pogačnik, Stane Pleško, Danilo Kranjc, Marijan Jakopič, Lojze Povše in Marijan Štrancar. Ker ni bilo drugega predloga, je predsednik vprašal kandidate, če kandidaturo sprejmejo. Odklonil je samo Sluga. Potem je bila lista soglasno sprejeta, mesta v odboru pa so si razdelili na prvi seji.

V nadzorni odbor so bili soglasno izvoljeni: Maks Rak, Bogomil Sluga in Anton Oblak.

V svetovalnem odseku za zgodovino sodelujejo: msgr. Matija Škerbec, France Grum, Vinko Lipovec, Stane Pleško, Jože Felicijan, Jaka Žakelj.

Dr. Maks Rak, l. r. in Janez Ovsenik, l. r., zapisnikarja

NOVI ODBOR Z. S. P. B.

Izvršni odbor:

Predsednik: ing. Jože Lekan, 1113 E. 66 St. Cleveland 3, Ohio, USA.

Glavni tajnik in podpredsednik: Kranjc Danilo, 6210 Shade Ave, Cleveland 3, Ohio, USA.

Pomožni tajnik: Marijan Jakopič, 29424 Armadale, Wickliffe, Ohio, USA.

Pomožni tajnik: Lojze Bajc, 1294 E. 167 St., Cleveland, Ohio, USA.

Socialni referent: Branko Pogačnik, 6628 Bliss Ave, Cleveland 3, Ohio, USA

Pomožni upravnik in glavni blagajnik: ing. Marijan Štrancar, 1135 E, 66 St. Cleveland 3, Ohio, USA.

Tiskovni referent: Stane Pleško, 102 Wesley St., Toronto 19, Ontario, Kanada Kanada.

Zgodovinski referent: ing. Lojze Povše, 100 Gibbs Ave, Rochester, New York, USA.

ZAHVALA

Ko novi odbor ZSPB prevzema svoje delo, si štejem v dolžnost izreči javno priznanje dosedanjemu predsedniku ZSPB, g. ing. Francetu Grumu za vse njegovo požrtvovalno delo. ZSPB je njegova zamisel in prav tako tudi njegova zasluga, da je organizacija v zadnjih letih dosegla tako lepe uspehe. Samo Bog ve, koliko jih je prav naša organizacija rešila, da so tudi na tujem ostali zvesti idealom domobranstva.

France Grum je eden od 17 borcev prve ilegalne protikomunistične edinice v Sloveniji, ki je odšla na teren 17. maja 1942. Od teh sta samo dva preživela revolucijo: Ivan Korošec in France Grum.

Kdor Franceta Gruma pozna, ve, da je ustanovil ZSPB le zato, ker se je zavedal, da samo v organizaciji moremo nadaljevati borbo proti komunizmu; ve tudi, da nikoli ni štedil časa ne naporov, samo da bi organizacijo dvignil in izpopolnil, pri tem delu pa nikoli ni pomislil nase. In kakor vsi, ki nesebično delajo za druge, je moral tudi on slišati očitek, da hoče organizacijo zase, v svojo korist. Zato se je zdaj umaknil... ne iz želje po komodnosti, ampak spet zato, da Zvezi slovenskih protikomunističnih borcev ne bo v breme in oviro pri nadaljnjem delu in razvoju.

France! V imenu odbora in vseh, ki smo s Teboj delali, posebno pa v svojem imenu Ti izrekam najprisrčnejšo zahvalo za vse, kar si storil za dobro organizacije. Upam, da nas ne boš pozabil, ampak spremljal naše delo in nam stal ob strani s svojimi nasveti in odločno voljo: biti samo protikomunist. Bog Te živi!

Tiskovni referent ZSPB Stane Pleško

13. avgusta je DSPB priredilo svojo 1. družabno prireditve v prostorih kluba Excelsior v Santos Lugares. Čisti dobiček prireditve je bil namenjen domobranskim invalidom, vdovam in sirotam. Sodeloval je plesni orkester Moulin Rouge, kulturni del programa je žal odpadel. — Zbralo se je silno veliko rojakov, predvsem borcev, tako da je prireditve družabno nad vse lepo upela.

O domobranski proslavi v Lanusu, 29. maja, je Slovenska vas, glasilo slovenske skupnosti v Lanusu, ki ga izdajajo očetje lazaristi, prineslo naslednje poročilo v številki 32., za mesec julij 1960:

Zaradi pomanjkanja prostora v zadnji številki ni izšlo poročilo o letošnji spominski proslavi. Ker pa ima „Slovenska vas“ poleg verskih tudi namen beležiti za kasnejše čase vse prireditve in dogodke, ki se vršijo v naši vasi, sledi poročilo:

Dne 29. maja smo se rojakj v Slovenski vasi spomnili vseh naših bratov in sestra, ki so med vojno in revolucijo ter po njej, nasilno izgubili svoje življenje v boju za vero in narod.

Pri obeh svetih mašah je vikar g. Janez Petek CM poudaril namen in smisel žrtev, ki so jih naši dragi pokojni s svojo žrtvijo doprinesli v tej borbi. Med mašo je bila tudi običajna vsakoletna nabirka za svete maše za rajne brate in za reveže.

Popoldne ob štirih se je vsa soseska zbrala v Domu, kjer je Društvo „Slovenska vas“, z ostalimi krajevnimi organizacijami pripravilo spominsko proslavo.

Mladinski zbor pod vodstvom ge. Zdenke Jan je z občutkom zapel vrsto pesmic, ki so nas za trenutek popeljale nazaj v lepo domovino, kjer se je pred petnajstimi leti odigrala strašna žaloigra našega naroda.

Šolska mladina je nato podala s prišrčnostjo Kunčičev „Medaljonček“.

V režiji g. Slavkota Revna so dekleta nastopile z lepimi simboličnimi vajami ob petju terceta Finkovih na ploščah. — G. Ludvik Šmalc je recital Balantičevo pesem: Sen o vrnitvi.

Govornik na proslavi je bil letos g. Pavle Rant, odbornik DSPB in glavni urednik Vestnika. Svoja izvajanja je govornik naslonil na umor ing. Emmerja, kateri je kot prva žrtev komunistične krogle padel na ljubljanskih ulicah. Na vprašanje, zakaj je moral pasti, je govornik razvil svoje nadaljne misli ter izvedel zaključke.

Moški zbor pod vodstvom Lovrota Jana je za zaključek zapel tri primerne pesmi. S pesmijo: Oče, mati, se je zaključila prireditev, ki je ob spominu na naše najdražje, napravila na vse udeležence najgloblji vtis.

Poleg številnih vaščanov so se spominske proslave udeležili tudi nekateri odborniki DSPB ter celotni odbor Družabne pravde, ki je ravno to nedeljo imel sestanek v Slovenski vasi.

30. julija je bil v eni izmed buenosaireških klinik operiran član odbora DSPB, Buenos Aires in upravnik Vestnika Janez Kralj. Operacijo je izvršil dr. Lojze Berce in zdaj je naš soborec že na poti okrevanja. Ob njegovi bolezni smo mogli ugotoviti, kako globoko je bil vprežen v delo za slovensko skupnost, saj so njegovo odsotnost poleg organizacije borcev in uprave Vestnika čutili tudi Društvo Slovencev in mladinske organizacije. Upajmo, da bo takrat, ko bo tale številka „uradno“ izšla, že spet med nami navzoč pri sejah in ves zagnan v delo. Vsaj borci mu želimo skorajšnje ozdravljenje.

Odbor DSPB, Buenos Aires, je prejel naslednji dopis, katerega zaradi važnosti problema objavljamo v celoti:

Buenos Aires, 26. julija 1960

Spoštovani!

Mislim, da je še najmanj treba našim slovenskim organizacijam razlagati potrebo osrednje „Slovenske hiše“. Nešteto prošelj ste morali napraviti pri tujcih za svoje prireditve. Ti so Vam prošnje uslišali, ali odbili in ste se skoro naveličali, ne le prositi temveč tudi delati, ker niste vedeli, kje se boste mogli zbirati ali nastopiti.

Ker razumete potrebo te hiše, se obračam na Vas po pomoč. In sicer pred vsem v tem pogledu, da bi podprli misel med svojimi člani ter rojaki, do katerih imate posamezni člani ali kot organizacija dostop. Da bi o tem govorili na vaših prireditvah. Posebej Vas prosimo, da prav v istih krogih navdušite ljudi tudi za prispevanje, ker bo potreba ogromnih sredstev, ki jih ne more pokriti mala peščica in z nizkimi zneski. Posebej prosimo, da priporočite večji znesek tistim članom, oziroma rojakom, ki to zmorejo, ker to bo važni del vse zbirke. Če Vas bodo v posameznih krajih

odbori prosili, da jim pomagata po svojih članih pri zbiranju prispevkov, Vas prosimo, da jim tega ne odklonite. Posebej priporočimo zadevo organizacijam, ki v svoji sredi zbirajo mladino, ki jim je najbolj namenjena ta osrednja hiša in jo bodo najbolj potrebovali ter najdalje rabili.

Tudi ta misel je padla, da bi posamezne organizacije priredile v svojih možnostih kake prireditve, katerih izkupiček bi šel v korist Slovenske hiše, oziroma da bi organizacije stalno en delež pobirale ob vstopnini v dobrobit Slovenske hiše. Kakor drugod ne silimo k prispevanju, tako tudi Vas za vse te oblike samo prosimo. Pokazali boste s tem razumevanje za skupne potrebe in svojo slovensko zavest, ki brez trdne oporne točke, kot je Slovenska hiša, ne bo mogla dolgo obstojati.

Vsako Vašo odločitev v korist Slovenske hiše bomo radi objavili.

Za vse sodelovanje se že vnaprej zahvalimo, kot smo na razpolago za vsa potrebna pojasnila.

S spoštovanjem!

Za Odbor za Slovensko hišo
Anton Orchar l. r.

ZAHVALA

Društvo slovenskih protikomunističnih borcev, Buenos Aires, se najlepše zahvaljuje vsem gospem, ki so darovale pecivo, vsem, ki so kakor koli pripomogli k izvedbi prireditve, posebej pa še vsem, ki so na večer prireditve žrtvovali čas in silo zato, da so bili vsi gostje tako lepo postreženi.

Vsem najlepša hvala in vsem Bog povrni!

DSPB, Buenos Aires

^v ZALOŽBA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

Alvarado 350. Ramos Mejia F.N.D.F.S.

Nekaj knjig, ki kažejo sliko naše sodobnosti doma in v zamejstvu:

IVAN PRUGELJ: Moj svet in moj čas

Izbor spisov velikega slovenskega pisatelja, ki je letoš umrl v Ljubljani — pa ti spisi v domovini niso mogli iziti.

NARTE VELIKONJA: Ljudje

Spisi pisatelja, ki je bil glasnik novih časov in je bil med prvimi, ki so položili svoje življenje v pričevanje svojih idej.

FRANCE BALANTIČ: Zbrane pesmi

Celotno delo pesnika, ki je zgorel v borbi za naše ideale.

ZORKO SIMČIČ: Človek na obeh straneh stene

Novela s profilom ljudi naših časov.

RUDA JURČEC: Ljubljanski triptih

Roman o dogajanju revolucije v domovini in njenih ljudeh.

STANKO KOCIPER: Na božji dlani.

Roman s kroniko začetnih vojnih dni v domovini.

KAREL MAUSER: Jerčevi galjoti

Povest o ljudeh izpod Storžiča in iz blejskega kota.

ALOJZIJ GERŽINIČ: Dnevi smrtnikov

Emigrantako pripovedništvo podaja sliko ljudi in dogodkov iz dobe revolucije.

DANTE ALIGHIERI: Pekel

Veliko delo svetovne literature v prevodu pesnika Tineta Debeljaka.

SKA izdaja še revijo MEDDOBJE in tetrinajstdnevnik GLAS